

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การถ่ายทอดความรู้เรื่องโรคไข้หวัดนกผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับไข้หวัดนก และศึกษาการใช้จุดมุ่งใจในการนำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งศึกษากระบวนการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนก ที่ผลิตโดยกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 38 ชิ้น โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสาร (Content analysis) ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) ผู้จัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ดังกล่าว และประชาชนทั่วไป ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 4 ส่วนตามปัญหำนำการวิจัย ดังนี้

1. สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนกมีการให้ความรู้และสร้างเสริมทักษะในเรื่องไข้หวัดนกต่อกลุ่มเป้าหมายใดอย่างไร มีประเด็น/เรื่องราวที่นำเสนออะไรบ้าง
2. สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนกมีลักษณะและรูปแบบในการนำเสนอประเภทใดบ้าง
3. สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนกมีการใช้จุดมุ่งใจอย่างไรบ้าง
4. สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนกมีกระบวนการผลิตและจำหน่ายจ่ายแจกไปยังกลุ่มเป้าหมายอย่างไรบ้าง

ข้อมูลเบื้องต้น

ในการศึกษาสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนกที่ผลิตโดยกระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ว่ามีการให้ความรู้และสร้างเสริมทักษะในเรื่องไข้หวัดนกต่อกลุ่มเป้าหมายใดอย่างไร มีประเด็น/เรื่องราวที่นำเสนออะไรบ้างนั้น ผู้วิจัยขอกล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของทั้ง 2 กระทรวงรวมทั้งองค์การยูนิเซฟ ไทยแลนด์ ในฐานะผู้ผลิตสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนก ดังนี้

ข้อมูลเบื้องต้นกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

วิสัยทัศน์

เป็นองค์กรหลักในการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการปศุสัตว์ให้ได้สินค้าปศุสัตว์ที่มีคุณภาพเพียงพอต่อการบริโภคและสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก บนพื้นฐานการใช้ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

พันธกิจ

- วิจัย พัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านปศุสัตว์
- กำหนดมาตรฐาน กำกับ ควบคุม ตรวจสอบ และรับรองคุณภาพสินค้า รวมทั้งสถานประกอบการด้านปศุสัตว์

กลยุทธ์

- การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต
- การปรับปรุงคุณภาพสินค้าระบบ From Farm to table
- การเข้าถึงบริการของรัฐ

หน้าที่ความรับผิดชอบ

- ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์ กฎหมายว่าด้วยการควบคุมการบำบัดโรคสัตว์ กฎหมายว่าด้วยการบำรุงพันธุ์สัตว์ ควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ กฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลสัตว์ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ดำเนินการผลิตและจัดหาชีวภัณฑ์และเวชภัณฑ์ เพื่อใช้ในการป้องกันและกำจัดโรคสัตว์ ตลอดจนผลิตและจัดหาน้ำเชื้อเพื่อใช้ในการผสมเทียม
- ดำเนินการด้านปรับปรุงและขยายพันธุ์สัตว์ ด้านสุขภาพสัตว์ และด้านบำบัดโรคสัตว์ ตลอดจนการแปรรูปเนื้อสัตว์เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ
- ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเลี้ยงสัตว์ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ
- ควบคุมคุณภาพเนื้อสัตว์ ผลิตภัณฑ์ และผลิตผลจากสัตว์เพื่อให้ได้มาตรฐานสากล
- ปฏิบัติงานอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือของกระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

บทบาทในเรื่องไข้หวัดนก

- ฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคไข้หวัดนกในสัตว์เลี้ยง

ข้อมูลเบื้องต้นกระทรวงสาธารณสุข

กระทรวงสาธารณสุขได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2485 มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพอนามัย การป้องกัน ควบคุม และรักษาโรคภัย การฟื้นฟูสมรรถภาพของประชาชน และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงสาธารณสุขหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

ภารกิจของกระทรวงสาธารณสุข

กระทรวงสาธารณสุขมี 3 กลุ่มภารกิจ(Cluster) ดังนี้

1. **กลุ่มภารกิจด้านพัฒนาการแพทย์** มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาการด้านการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยการศึกษา วิจัย พัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ตลอดจนการจัดระบบความรู้และสร้างมาตรฐานการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกเพื่อนำไปใช้ในระบบบริการสุขภาพ ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีสุขภาพแข็งแรง สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
2. **กลุ่มภารกิจด้านพัฒนาการสาธารณสุข** มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาการด้านส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค โดยการศึกษา วิจัย พัฒนา และถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมโรค เพื่อนำไปใช้ในระบบบริการสุขภาพ ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีสุขภาพแข็งแรงที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
3. **กลุ่มภารกิจด้านสนับสนุนงานบริการสุขภาพ** มีภารกิจเกี่ยวกับการสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยบริการสุขภาพ โดยพัฒนาระบบและกลไกที่เอื้อต่อการจัดบริการสุขภาพ ระบบสุขภาพของประชาชน และการคุ้มครองผู้บริโภคด้านบริการสุขภาพและด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ เพื่อให้ประชาชนสามารถดูแลตนเองและได้รับบริการจากหน่วยบริการที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

บทบาทในเรื่องไข้หวัดนก

- เฝ้าระวังการเกิดโรคไข้หวัดนกในคน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของเชื้อไข้หวัดนก และการติดเชื้อสายพันธุ์ใหม่ รวมทั้งจัดระบบการเผยแพร่ข้อมูลและเตือนภัยการระบาดใหญ่แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- พัฒนาศักยภาพของโรงพยาบาลและสถานบริการสาธารณสุขในสังกัด และส่งเสริมโรงพยาบาลภาครัฐ สังกัดกระทรวงที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งโรงพยาบาลเอกชนในการเฝ้าระวัง รักษาพยาบาลผู้ป่วย และควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาล
- ตรวจสอบวิเคราะห์โรคทางห้องปฏิบัติการ และพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายห้องปฏิบัติการในสังกัด เพื่อให้การเฝ้าระวังครอบคลุมพอเพียงที่จะตรวจจับและแจ้งเตือนการระบาดได้ทันการณ์
- ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้และทำความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรค การเตรียมพร้อม และการป้องกันโรค
- จัดเตรียมและจัดระบบสต็อกวัคซีน เวชภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น
- จัดระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉิน ที่มีระบบเครือข่ายพร้อมช่วยเหลือผู้ป่วยทั่วประเทศ
- เป็นหน่วยงานกลางประสานการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อมต่อปัญหาการระบาดไข้หวัดนก
- จัดทำแผนปฏิบัติการในภาวะวิกฤติ ทั้งการให้บริการรักษาพยาบาลผู้ป่วย และการควบคุมโรคระบาด

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้ในเรื่องไข้หวัดนกของกระทรวงสาธารณสุข คือ กองสุขศึกษา สังกัดกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ซึ่งอยู่ในกลุ่มภารกิจสนับสนุนงานบริการสุขภาพ และสำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สังกัดกรมควบคุมโรค ดังจะกล่าวถึงบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบต่อไป

กองสุขศึกษา

อำนาจหน้าที่

1. ส่งเสริม สนับสนุนงานสุขศึกษาในระบบบริการสุขภาพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน
2. เสนอกลยุทธ์และพัฒนาสื่อสุขศึกษา การสื่อสารและการรณรงค์ด้านสุขภาพที่มีประสิทธิภาพแก่หน่วยงานในสังกัดกระทรวง และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. พัฒนารูปแบบและกระบวนการทางสุขศึกษาเพื่อสนับสนุนการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพ
4. พัฒนาเครือข่ายของกลุ่มบุคคลและองค์กรต่างๆ ที่ดำเนินการด้านการสร้างเสริม พฤติกรรมสุขภาพ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และสนับสนุนการดำเนินงานซึ่งกันและกัน

5. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย
บทบาทภารกิจ

1. ส่งเสริม สนับสนุนงานสุขศึกษาในระบบบริการสุขภาพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนให้ได้มาตรฐาน
2. พัฒนารูปแบบการดำเนินงานสุขศึกษา สื่อสุขศึกษา การสื่อสารและการรณรงค์ด้านสุขภาพ
3. ประเมินสถานการณ์ทางพฤติกรรมสุขภาพ สื่อสุขศึกษา การสื่อสารและการรณรงค์ด้านสุขภาพ
4. เสนอกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาสื่อสุขศึกษา การสื่อสาร และการรณรงค์ด้านสุขภาพที่มีประสิทธิภาพแก่หน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. พัฒนาเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในการดำเนินงานสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพ
6. ส่งเสริม สนับสนุนกลุ่มบุคคล องค์กรต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการจัดโอกาสการเรียนรู้ด้านสุขภาพ

ดั่งที่ คุณชูเกียรติ จิตต์ว่องไว นักวิชาการเผยแพร่ 8 กองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับหน้าที่ของกองสุขศึกษาในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับไข้หวัดนกว่า

“...บทบาทภารกิจของกองสุขศึกษามีหน้าที่ในการดูแลด้านพฤติกรรมของประชาชน เช่น ด้านการบริโภค, ด้านสุขภาพ ได้แก่ การกินอยู่ สิ่งแวดล้อม รวมถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของประชาชน อยู่ในกลุ่มภารกิจด้านสนับสนุนงานบริการสุขภาพ นอกจากนี้แล้วกองสุขศึกษายังมีหน้าที่รวมถึงการทำสื่อต่างๆ ในภาพรวม ซึ่งสื่อเราจะแบ่งออกเป็น 1. สื่อ Air War คือ สื่อที่สามารถกระจายไปยังมุมกว้างได้แก่ สื่อทีวี สื่อวิทยุ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งสำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมควบคุมโรคจะรับผิดชอบในการจัดทำสื่อชนิดนี้อยู่ด้วย 2. สื่อ Ground War ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ทั้งแผ่นพับ ใบปลิว โปสเตอร์ ซึ่งเป็นสื่อที่ใกล้กับประชาชน โดยจะกระจายไปตามเครือข่ายของกระทรวงสาธารณสุข เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ อำเภอ ตำบล สถานีอนามัย รวมไปถึงผู้นำชุมชนด้วย ...”

(ชูเกียรติ จิตต์ว่องไว นักวิชาการเผยแพร่ 8 กองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข,
 สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2549)

สำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

วิสัยทัศน์

เป็นหน่วยงานที่มีความชำนาญเป็นเลิศในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์เพื่อการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพ ที่เป็นเป้าหมายสาธารณสุขที่สำคัญ

พันธกิจ

เป็นศูนย์รวมการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับโรคและภัยสุขภาพไปสู่ประชาชน เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพ และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กรมควบคุมโรค

บทบาทภารกิจ

1. เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ความรู้ทางวิชาการด้านป้องกันควบคุมโรคและภัยที่คุกคามสุขภาพให้แก่ประชาชน
2. ประชาสัมพันธ์บทบาท ภารกิจ กิจกรรมของกรมควบคุมโรคและกระทรวงสาธารณสุข ในการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน ควบคุมโรคและภัยสุขภาพ
3. ประเมินผลการดำเนินการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ของกรมควบคุมโรค
4. ประสานนโยบายและแผนการดำเนินการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ เพื่อป้องกันควบคุมโรคและภัยที่คุกคามสุขภาพ ระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอกกรมควบคุมโรค
5. พัฒนาและสร้างเครือข่ายการการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ เพื่อป้องกันควบคุมโรค

ข้อมูลเบื้องต้นองค์การยูนิเซฟในประเทศไทย

ยูนิเซฟ คือ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ มีเจ้าหน้าที่กว่า 8,000 คนที่ทำงานอยู่ในประเทศและเขตปกครองต่างๆ กว่า 157 แห่งทั่วโลก เริ่มให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2491 เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กทุกคนในประเทศไทยให้ดีขึ้น โดยมีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐทุกระดับ และเครือข่ายพันธมิตร ซึ่งรวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรศาสนา หน่วยงานอื่นๆ ขององค์การสหประชาชาติ และตัวเด็กๆ เอง

ยูนิเซฟในประเทศไทยมีเจ้าหน้าที่กว่า 40 คน สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่ถนนพระอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร และมีสำนักงานสาขาทั่วประเทศ มีหน้าที่ส่งเสริมสิทธิต่างๆ ของเด็ก และดำเนินโครงการต่างๆ เพื่อช่วยให้เด็กสามารถมีชีวิตรอดและเจริญเติบโตได้ต่อไป ซึ่งโครงการต่างๆ ประกอบด้วย โครงการด้านการศึกษา เอชไอวี เอดส์ การคุ้มครองเด็ก ความร่วมมือระหว่างประเทศ ตลอดจนการติดตามตรวจสอบและวิเคราะห์นโยบาย

ประวัติองค์การยูนิเซฟในประเทศไทย

- พ.ศ. 2491 ก่อตั้งสำนักงานในกรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. 2493 จัดตั้งโครงการแรกๆ เพื่อรับมือกับโรคติดต่อทาง โรคพยาธิ และการส่งเสริมอนามัยสิ่งแวดล้อม
- พ.ศ. 2494 เริ่มโครงการควบคุมโรคคุดทะราด ซึ่งสามารถขจัดให้หมดสิ้นไปในราวต้นทศวรรษของปี 2503
- พ.ศ. 2496 โครงการรณรงค์ฉีดวัคซีนบีซีจีป้องกันวัณโรคให้แก่ประชาชนกลายเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการรณรงค์บีซีจีแบบถาวร
- พ.ศ. 2503 เริ่มโครงการน้ำดื่มสะอาดและสุขอนามัยในท้องถิ่นห่างไกล และในขณะเดียวกันได้เริ่มการแจกนมข้าวโพดและนมถั่วเหลืองเพื่อลดภาวะขาดโปรตีน
- พ.ศ. 2504 เริ่มโครงการเพื่อให้เกิดการบริโภคเกลืออนามัยที่มีสารไอโอดีนอย่างทั่วถึง เพื่อป้องกันภาวะพัฒนาการล่าช้าทางร่างกายและสติปัญญา
- พ.ศ. 2507 ส่งเสริมการศึกษาในระดับประถมศึกษา โดยเริ่มโครงการอบรมและสร้างจิตสำนึกสำหรับครู
- พ.ศ. 2527 มีรายงานการติดเชื้อเอชไอวี เอดส์รายแรกในประเทศไทย
- พ.ศ. 2535 ประเทศไทยลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก
- พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ผ่านการเห็นชอบ (ของรัฐสภา) ซึ่งรับ รองการศึกษาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายนานถึง 12 ปีสำหรับเด็กทุกคน และให้การคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชน
- พ.ศ. 2547 มีการลงนามในบันทึกข้อตกลงนานาชาติเพื่อความเข้าใจร่วมกันระหว่างประเทศ เพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์เป็นครั้งแรกของโลก ระหว่างประเทศกัมพูชา จีน ลาว พม่า เวียดนาม และไทย
- พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กผ่านความเห็นชอบ ซึ่งเพิ่มความคุ้มครองสำหรับเด็กอย่างถูกต้องตามกฎหมายมากยิ่งขึ้น

เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษขององค์การสหประชาชาติ ภายในปี พ.ศ.2558

1. ขจัดความยากจนและหิวโหย
2. ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา
3. ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศ และส่งเสริมบทบาทสตรี
4. ลดอัตราการตายของเด็ก
5. พัฒนาสุขภาพสตรีมีครรภ์
6. ต่อสู้โรคเอดส์ มาลาเรียและโรคสำคัญอื่นๆ
7. รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
8. ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีสองหน่วยงานหลักที่ทำงานเรื่องโรคไข้หวัดนก กระจายอยู่ตามหน่วยงานต่างๆ ในภูมิภาค ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามีการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องไข้หวัดนก ยังเป็นแบบแยกส่วนกันทำ ขาดกลไกการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ขาดเอกภาพทั้งระบบเฝ้าระวังและการควบคุมโรคเพื่อการรับมือกับปัญหาดังกล่าว ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาไข้หวัดนกอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องดำเนินงานแบบบูรณาการและเป็นระบบ เนื่องจากปัญหามีความซับซ้อนเกี่ยวพันกับปัจจัยหลายด้าน การดำเนินงานอย่างแยกส่วนไม่อาจแก้ปัญหาได้ ดังนั้นในเวลาต่อมากระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาโรคไข้หวัดนก พ.ศ.2548 - 2550 เพื่อบูรณาการการดำเนินการอย่างเป็นระบบมากขึ้น ซึ่งแผนยุทธศาสตร์นี้มุ่งเน้นประเด็นที่มีความจำเป็นเร่งด่วนและมีความสำคัญสูงเป็นหลักในด้านการสื่อสารก็เช่นเดียวกัน ได้มีการบูรณาการการเผยแพร่ความรู้ด้านไข้หวัดนก ดังที่ คุณชูเกียรติ จิตต์ว่องไว ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

“...ไม่อาจกล่าวได้ว่า กรมใดกรมหนึ่ง/หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งมีหน้าที่ด้านการผลิตสื่อโรคไข้หวัดนกเพียงแห่งเดียว แต่เหมือนเราทำงานกันเป็นทีม มีการ Brain Storming ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีการประชุมกันระหว่างคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขสถานการณ์โรคไข้หวัดนก และคณะทำงานแผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการระบาดของไข้หวัดใหญ่ ซึ่งคณะกรรมการฯแต่ละชุดนั้นประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมควบคุมโรค สำนักกระบาดวิทยา สำนักโรคติดต่อทั่วไป สังกัดกระทรวง

สาธารณสุข คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรค สัตว์ กรมปศุสัตว์ เป็นต้น..."

(ชูเกียรติ จิตต์ว่องไว นักวิชาการเผยแพร่ 8 กองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข, สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2549)

เมื่อคณะกรรมการฯ ชุดที่กล่าวข้างต้นมีการประชุมร่วมกัน จึงได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ แก้ไขปัญหาโรคไข้หวัดนกขึ้นมา โดยมีทั้งหมด 6 ยุทธศาสตร์ รวมถึงแผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อมในการป้องกันและแก้ปัญหาการระบาดใหญ่ของไข้หวัดใหญ่ ด้วยองค์การอนามัยโลกได้แจ้งเตือนประเทศสมาชิกให้เร่งเตรียมความพร้อมรับมือกับการระบาดใหญ่ของไข้หวัดใหญ่ เนื่องจากเชื่อที่เป็นสาเหตุของการระบาดใหญ่แต่ละครั้ง เชื่อว่าเป็นเชื้อที่กลายพันธุ์จากเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ในสัตว์ เช่น เชื้อไข้หวัดนก โดยแผนยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาโรคไข้หวัดนกมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์เป้าหมายของสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนก

เป้าหมายในช่วง 3 ปี (พ.ศ. 2548 – 2550)

1. เป้าหมายการควบคุมการแพร่ระบาดในสัตว์

1.1 ไม่มีการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกในสัตว์ปีกเศรษฐกิจภายใน 2 ปี

1.2 ลดการแพร่ระบาดจนไม่เป็นปัญหาของโรคไข้หวัดนกในสัตว์ปีกพื้นเมือง ไก่ชน สัตว์ปีก

สวยงาม และสัตว์ปีกต่างถิ่นภายใน 3 ปี

1.3 ไม่มีการแพร่ระบาดในสัตว์อื่นๆ ภายใน 3 ปี

2. เป้าหมายการควบคุมการแพร่ระบาดในคน

2.1 ไม่มีการติดต่อจากสัตว์สู่คนภายใน 2 ปี

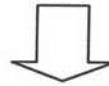
2.2 ประเทศไทยมีความพร้อมในการรองรับการระบาดใหญ่ของไข้หวัดใหญ่อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใน 1 ปี

- ยุทธศาสตร์ที่ 1** การพัฒนาการจัดการระบบปศุสัตว์ปลอดโรค
- วัตถุประสงค์** เพื่อให้สัตว์ปลอดโรค และผู้บริโภคมั่นใจความปลอดภัย
- กลุ่มเป้าหมาย** เกษตรกรรายย่อย ผู้เลี้ยงเปิดโล่งๆ เปิดเนื้อรายย่อย ผู้เลี้ยงสัตว์ปีกพื้นเมือง สัตว์ปีกสวยงาม และผู้เลี้ยงไก่ชน

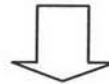
แผนภาพประกอบที่ 1

ยุทธศาสตร์ที่ 1: การพัฒนาการจัดการระบบปศุสัตว์ที่ปลอดโรค

วัตถุประสงค์หลัก : สัตว์ปีกปลอดโรค ผู้บริโภคปลอดภัย

- เป้าหมาย :**
- เกษตรกรรายย่อย เลี้ยงสัตว์ปีกถูกหลักสุขาภิบาล 100%
  - แยกพื้นที่การเลี้ยง ควบคุมการเคลื่อนย้าย 24 ชั่วโมง
  - ระบบเฝ้าระวังเข้มแข็ง ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทั้งสัตว์ปีกเลี้ยง และสัตว์ปีกธรรมชาติ
- งบประมาณ รวม 3 ปี 700 ล้านบาท

มาตรการหน่วยงานรับผิดชอบในการประสาน

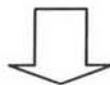
1.ปรับปรุงระบบการเลี้ยงของเกษตรกรรายย่อย	2.กำหนดพื้นที่เลี้ยงสัตว์ปีกและควบคุมการเคลื่อนย้าย	3.พัฒนาทีมเฝ้าระวังและสอบสวนโรคทุกระดับ	4.เฝ้าระวังและควบคุมโรคในสัตว์ปีกธรรมชาติ	5.ศึกษาเตรียมความพร้อมเรื่องวัคซีน	6. ประชาสัมพันธ์ทุกระดับ
งปม. 15 ล้านบาท กรมปศุสัตว์	งปม. 260 ล้านบาท กรมปศุสัตว์	งปม. 315 ล้านบาท กรมปศุสัตว์	งปม. 70 ล้านบาท กรมอุทยานแห่งชาติ กระทรวงทรัพยากรฯ	งปม. 10 ล้านบาท กรมปศุสัตว์/ มหาวิทยาลัย	งปม. 30 ล้านบาท กรมประชาสัมพันธ์/ กรมปศุสัตว์

- ยุทธศาสตร์ที่ 2** การเฝ้าระวังและควบคุมเมื่อเกิดการระบาดของโรค
- วัตถุประสงค์** เพื่อให้สามารถตรวจจับการเกิดโรคใช้วัตุนกได้อย่างฉับไว และติดตามการเปลี่ยนแปลงของปัญหาได้อย่างใกล้ชิด
- กลุ่มเป้าหมาย** ประชาชนทั่วไป บุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข อาสาสมัครจากหน่วยงานต่างๆ เกษตรกรรายย่อย ผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง เป็ดเนื้อรายย่อย ผู้เลี้ยงสัตว์ปีกพื้นเมือง สัตว์ปีกสวยงาม และผู้เลี้ยงไก่ชน

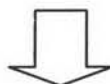
แผนภาพประกอบที่ 2

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การเฝ้าระวังและควบคุมเมื่อเกิดการระบาด

- วัตถุประสงค์หลัก**
- เฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคอย่างฉับไว ทั้งในคนและสัตว์
  - พัฒนาศักยภาพสถานพยาบาล
  - เตรียมพร้อมรองรับการระบาดใหญ่

- เป้าหมาย :**
- ระบบเฝ้าระวังควบคุมโรคในสัตว์ปีกให้สามารถรายงานใน 12 ชั่วโมง ในทุกพื้นที่เสี่ยง
  - ระบบควบคุมโรคเชิงรุก ป้องกันปัญหาคนป่วยและตาย ทุกพื้นที่เสี่ยง
  - พร้อมรองรับการระบาดใหญ่อย่างมีประสิทธิภาพใน 2 ปี
- งบประมาณ รวม 1,560 ล้านบาท (บางส่วนใช้เฉพาะเมื่อเกิดการระบาด)

มาตรการ/หน่วยงานรับผิดชอบในการประสาน

<p>1. เฝ้าระวังและควบคุมโรคในสัตว์</p> <p>งปม. 750 ล้านบาท กรมปศุสัตว์</p>	<p>2. เฝ้าระวังควบคุมโรคในคน</p> <p>งปม. 315 ล้านบาท กรมควบคุมโรค/ องค์การเภสัชกรรม</p>	<p>3. แผนเตรียมพร้อมรองรับการระบาดใหญ่ของไข้หวัดใหญ่</p> <p>งปม. แยกต่างหาก</p>	<p>4. จัดตั้งกลไกเฉพาะกิจศูนย์บัญชาการ</p> <p>งปม. 315 ล้านบาท งปม. ตามยุทธศาสตร์ 3 และ 6</p>
---	--	--	--

ยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างและจัดการความรู้เรื่องไข้หวัดนก

วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาไข้หวัดนกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

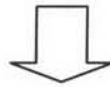
กลุ่มเป้าหมาย บุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข อาสาสมัครจากหน่วยงานต่างๆ แกนนำชุมชนประชาชนทั่วไป รวมทั้งเกษตรกรรายย่อย ผู้เลี้ยงเปิดได้ทุ่ง เปิดเนื้อรายย่อย ผู้เลี้ยงสัตว์ปีกพื้นเมือง สัตว์ปีกสวยงาม และผู้เลี้ยงไก่ชน

แผนภาพประกอบที่ 3

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การสร้างและจัดการความรู้เรื่องไข้หวัดนก

วัตถุประสงค์หลัก

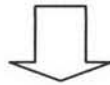
- สร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่จำเป็นและทันสมัย
- พัฒนาระบบการจัดการและสื่อสารองค์ความรู้ ให้นำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เป้าหมาย

- มีระบบข้อมูลและความรู้ที่ถูกต้อง ทันการณ์
- มีวัคซีนและชุดตรวจ และยาที่จำเป็น
- มีกลไกและระบบการจัดการความรู้

งบประมาณ รวม 325 ล้านบาท

มาตรการ/หน่วยงานรับผิดชอบในการประสาน

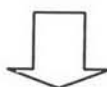
<p>1.สร้างองค์ความรู้พื้นฐาน</p> <p>งปม. 120 ล้านบาท สวทช./กรมปศุสัตว์ /กรมควบคุมโรค</p>	<p>2.พัฒนาวัคซีน</p> <p>งปม. 60 ล้านบาท สวทช./กรมวิทย์/ กรมปศุสัตว์/อก.</p>	<p>3.พัฒนาชุดตรวจวินิจฉัย</p> <p>งปม. 40 ล้านบาท สวทช./กรม วิทยาศาสตร์ การแพทย์</p>	<p>4.พัฒนายา</p> <p>งปม. 40 ล้านบาท อก./สวทช.</p>	<p>5.พัฒนาองค์กร กลางในการจัดการ ความรู้</p> <p>งปม. 65 ล้านบาท สวทช.</p>
---	--	--	--	--

- ยุทธศาสตร์ที่ 4** การสร้างเสริมศักยภาพขององค์กรและบุคลากร
- วัตถุประสงค์** เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรและบุคลากรที่ทำงานด้านระบบเฝ้าระวังและควบคุมโรคทุกระดับ
- กลุ่มเป้าหมาย** บุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข อาสาสมัครจากหน่วยงานต่างๆ แกนนำชุมชน

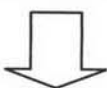
แผนภาพประกอบที่ 4

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : การเสริมสร้างศักยภาพขององค์กร และบุคลากร

- วัตถุประสงค์หลัก**
- เสริมสร้างความเข้มแข็งระบบเฝ้าระวังและควบคุมโรคทั้งคนและสัตว์
  - พัฒนาขีดความสามารถในการรักษาและควบคุมโรคในโรงพยาบาล
  - พัฒนาศักยภาพเครือข่ายทางห้องปฏิบัติการในการตรวจชันสูตร

- เป้าหมาย**
- ทีมงานเฝ้าระวังและสอบสวนโรคทุกอำเภอ
  - ผลิต/พัฒนานักวิชาชีพด้านระบาดวิทยาทั้งคนและสัตว์
  - เครือข่ายห้องปฏิบัติการทั้งคนและสัตว์ทั่วประเทศ
- งบประมาณ รวม 1,201 ล้านบาท

มาตรการ : หน่วยงานรับผิดชอบในการประสาน

<p>1.พัฒนาศักยภาพในการเฝ้าระวังและควบคุมโรคในคน</p> <p>งปม. 150 ล้านบาท กรมควบคุมโรค/ สنج.ปลัดสร.</p>	<p>2.พัฒนาศักยภาพในการชันสูตรโรคในคน</p> <p>งปม. 158 ล้านบาท กรมวิทย์/สนง. ปลัดสร.</p>	<p>3.การควบคุมโรคไข้หวัดนกในโรงพยาบาล</p> <p>งปม. 150 ล้านบาท สنج.ปลัดสร.</p>	<p>4.การพัฒนาศักยภาพการเฝ้าระวังและควบคุมโรคในสัตว์</p> <p>งปม. ตามยุทธศาสตร์ 1 และ 2 กรมปศุสัตว์</p>	<p>5.พัฒนาศักยภาพการชันสูตรโรคในสัตว์</p> <p>งปม. 743 ล้านบาท กรมปศุสัตว์</p>
---	--	---	---	---

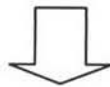
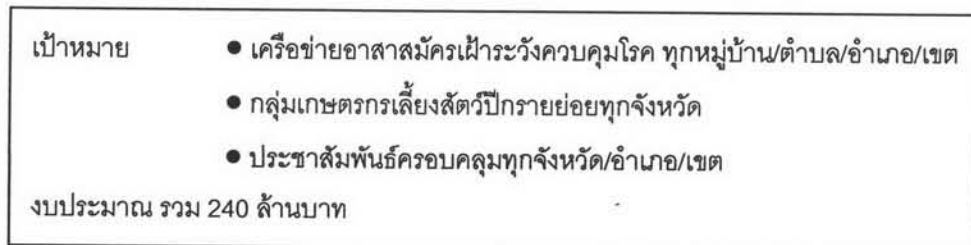
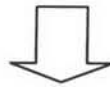
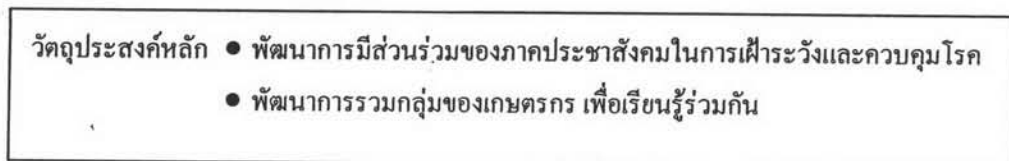
ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและธุรกิจ

วัตถุประสงค์ ส่งเสริมบทบาทภาคประชาสังคมในการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค

กลุ่มเป้าหมาย เครือข่ายอาสาสมัคร เกษตรกรรายย่อย รวมทั้ง กลุ่ม/ชมรม/สมาคมผู้เลี้ยงไข่ไก่ ผู้เลี้ยงไก่เนื้อ ผู้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่ง เปิดเนื้อรายย่อย ผู้เลี้ยงสัตว์ปีกพื้นเมือง สัตว์ปีกสวยงาม ผู้เลี้ยงไก่ชน ผู้ประกอบการโรงฆ่าสัตว์

แผนภาพประกอบที่ 5

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : การสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและธุรกิจ

มาตรการ/หน่วยงานรับผิดชอบในการประสาน

<p>1. เครือข่ายอาสาสมัครเพื่อพัฒนาระบบเฝ้าระวังควบคุมโรค</p> <p>งปม. 70 ล้านบาท กรมปศุสัตว์/กรมควบคุมโรค/ องค์กรเอกชน สาธารณประโยชน์ สนง.ปลัดสธ.</p>	<p>2. กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ปีกรายย่อย</p> <p>งปม. 15 ล้านบาท กรมปศุสัตว์/องค์กรเอกชน สาธารณประโยชน์</p>	<p>3. สื่อสารสาธารณะเพื่อเผยแพร่รณรงค์</p> <p>งปม. 150 ล้านบาท กรมประชาสัมพันธ์/องค์กร เอกชนสาธารณประโยชน์/ กรมควบคุมโรค/กรมปศุสัตว์/ กระทรวงศึกษาธิการ</p>
---	--	--

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาระบบและกลไกการจัดการเชิงบูรณาการ

วัตถุประสงค์ สร้างระบบและกลไกการจัดการปัญหาใช้หวัดนกออย่างมีประสิทธิภาพและมีเอกภาพ
กลุ่มเป้าหมาย ผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดที่มีการระบาด ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ
ภาคประชาชน (ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัครปศุสัตว์ อาสาสมัครพิทักษ์
สัตว์ป่า และผู้ประกอบการในพื้นที่)

จากแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่าหลักการในการแก้ไขปัญหา
ใช้หวัดนกจะให้ความสำคัญกับสุขภาพและความปลอดภัยของประชาชนเป็นอันดับแรก แต่
ความสำคัญของการดำเนินงานต้องทำควบคู่กันไประหว่างการควบคุมโรคในสัตว์ การป้องกันการ
ระบาดจากสัตว์สู่คน และการบำบัดรักษาหากมีการเจ็บป่วย รวมทั้งการเตรียมการและการป้องกันการ
ระบาดจากคนสู่คนด้วย

ผลการวิจัยส่วนที่ 1

การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจเรื่องโรคใช้หวัดนกแก่ประชาชนมี
วัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในพยาธิสภาพของโรคใช้หวัดนก
2. เพื่อการเสริมสร้างศักยภาพ (empowerment) ในการปรับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของ
ประชาชน (self care) ทั้งทางด้านส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาล และฟื้นฟูสมรรถภาพ
3. เพื่อให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานทั้งด้านสาธารณสุขและด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร
ที่ถูกต้อง ทันสมัย สำหรับใช้ปรับแนวทางการดำเนินงานให้เป็นปัจจุบัน

กลุ่มเป้าหมาย คือ

1. ประชาชนทั่วไปมีความรู้ ความเข้าใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพเพื่อป้องกันการแพร่เชื้อ
ใช้หวัดนก
2. บุคลากรด้านสาธารณสุขและบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้ความเคลื่อนไหวของ
สถานการณ์ในภาวะการณ์ระบาดและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตามสถานการณ์จัดตั้งศูนย์กลางการ
ประชาสัมพันธ์ระหว่างการระบาด

สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนก ที่ผลิตโดยกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ถึงแม้ทั้ง 2 กระทรวงจะมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต่างกัน กลุ่มเป้าหมายต่างกัน โดยกระทรวงสาธารณสุขจะเน้นการเฝ้าระวังการเกิดโรคไข้หวัดนกในคน ส่วนกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เน้นการเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรคไข้หวัดนกในสัตว์เลี้ยง แต่กล่าวได้ว่า ต้องอาศัยทักษะจากบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ในการเผยแพร่ความรู้ไปยังเกษตรกรผู้เลี้ยงรวมทั้งประชาชนทั่วไปเพื่อเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคไข้หวัดนกในสัตว์เลี้ยง ดังที่สัตวแพทย์หญิงปราณี พาณิชยพงษ์ นายสัตวแพทย์ 8 วช. ส่วนควบคุมโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

“...สื่อที่ออกมาส่วนใหญ่เรามุ่งไปที่เกษตรกร เนื่องจากกรมปศุสัตว์จะเน้นเกษตรกร แต่ในขณะเดียวกันประชาชนทั่วไปก็ต้องรู้ด้วย ตัวอย่างเช่น สปอตที่ว่ากินไก่ปลอดภัย ไม่มีปัญหา ตัวนี้เป็นการช่วยเกษตรกร แต่ก็สื่อถึงประชาชนทั่วไปที่เป็นผู้บริโภคด้วยว่า ทำอย่างไรให้บริโภคไก่ได้อย่างปลอดภัย สปอร์ตอย่างนี้ถือเป็นในเชิงสาธารณสุขเหมือนกัน แต่ว่าเราไม่ได้เน้นไปถึงว่าต้องล้างมือก่อนกินไก่ เพียงแต่เป็นส่วนหนึ่งว่า กรมปศุสัตว์ดูแลไก่ ปลอดภัยหรือไม่ และบริโภคได้หรือไม่...”

(สัตวแพทย์หญิงปราณี พาณิชยพงษ์ นายสัตวแพทย์ 8 วช. ส่วนควบคุมโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน
สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์,
สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2549)

และสอดคล้องกับข้อมูลจากคุณชูเกียรติ จิตต์ว่องไว นักวิชาการเผยแพร่ 8 กองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข เกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

“...ภารกิจข้อหนึ่งของกระทรวงสาธารณสุข คือ การป้องกันไม่ให้เกิดโรคขึ้นกับคน ดังนั้นเป้าหมายของการผลิตสื่อเรื่องไข้หวัดนกนั้น คือ บุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข ได้แก่ สาธารณสุขจังหวัด สถานีอนามัย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ฯลฯ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนก ทั้งโดยการสื่อสารระหว่างบุคคล คือ ปากต่อปาก และการนำสื่อที่ทางกระทรวงฯ จัดส่งไปให้ แจกจ่ายให้กับเกษตรกร รวมทั้งชาวบ้านทั่วไปอีกทอดหนึ่ง อีกทั้งสื่อสิ่งพิมพ์บางประเภท ยกตัวอย่างเช่น ใบปลิว เรามุ่งที่จะให้เกษตรกร ดังนั้น จึงไม่อาจกล่าวได้ว่า

กระทรวงสาธารณสุขและกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน เนื่องจากการทำงานของเรานี้ต้องมีการร่วมมือ และประสานงานกันตลอดเวลา...”

(ชูเกียรติ จิตต์ว่องไว นักวิชาการเผยแพร่ 8 กองสุศึกษา กระทรวงสาธารณสุข,
สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2549)

สอดคล้องกับคุณมนต์ชัย รัตนเศวตศักดิ์ นักวิชาการสาธารณสุข 7 หัวหน้ากลุ่มเผยแพร่ สำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

“...ถ้าจะพูดเรื่องเป้าหมายของกระทรวงสาธารณสุข เราต้องแยกกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มใดบ้าง ได้แก่ 1. กลุ่มประชาชนทั่วไป 2. กลุ่มประชาชนที่เสี่ยงต่อการติดโรคไข้หวัดนก ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงเป็ด ไก่ และ 3. กลุ่มเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์และสาธารณสุข โดยลักษณะและรูปแบบของสื่อจะมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ถ้าเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ (Ground War) ด้านเนื้อหา นั้นจะแยกชัดเจนอยู่ในตัวเองอยู่แล้ว สื่อสิ่งพิมพ์จะพูดถึงสถานการณ์ของโรค, มีการติดต่อกันได้อย่างไร, อาการของโรค, การป้องกัน และสิ่งที่ควรปฏิบัติ เป็นต้น แต่ถ้าเป็นสื่อทีวี, วิทยุ, นสพ. (Air War) จะเป็นสื่อทั่วไป คือประชาชนทั่วไปก็สามารถรับรู้ได้ กลุ่มที่เป็นเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ด้านการแพทย์และสาธารณสุขก็รับรู้ได้เช่นกัน กล่าวได้ว่าสื่อที่ออกไปในภาพรวมเป็นลักษณะที่ทุกคนสามารถรับรู้ได้ เนื้อหาที่อยู่ในสื่อที่เป็น Air War นี้จะมีไม่มาก เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ต้องการเน้นอะไร ก็ต้องเลือกประเด็นออกมา แต่สื่อสิ่งพิมพ์เราจะเจาะจงแต่ละกลุ่มไป โดยสำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์จะมีหน้าที่รับผิดชอบสื่อที่เป็น Air War ส่วนกองสุศึกษา รับผิดชอบสื่อที่เป็น Ground War เนื่องจากกองสุศึกษาจะมีเครือข่ายในระดับรากหญ้าเยอะกว่าของเรา ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุข ซึ่งกระจายตามหมู่บ้าน อำเภอต่างๆ สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ สถานีอนามัย เหล่านี้เป็นต้น

วัตถุประสงค์ในการจัดทำสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับไข้หวัดนก คือ ต้องการให้ประชาชนมีความรู้ ไม่ตื่นตระหนก เน้นการควบคุมโรคเป็นสำคัญ ส่วนในสื่อสิ่งพิมพ์แต่ละประเภทมีวัตถุประสงค์ที่คล้ายกันคือ ต้องการเผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชน ...”

(คุณมนต์ชัย รัตนเศวตศักดิ์ นักวิชาการสาธารณสุข 7 หัวหน้ากลุ่มเผยแพร่ สำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข,

สัมภาษณ์เมื่อ 13 มีนาคม 2549)

การแก้ไขปัญหาใช้หวัดนกนั้นมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งองค์การ UNICEF ได้เข้ามามีบทบาทในการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องใช้หวัดนก โดยมีข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของคุณพรธิดา พัดทอง ผู้ช่วยโครงการฝ่ายสารนิเทศ องค์การยูนิเซฟ ไทยแลนด์ ดังนี้

“...ก่อนอื่นต้องขออธิบายก่อนว่า UNICEF มีความเกี่ยวข้องอย่างไรกับใช้หวัดนก กล่าวคือ เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของใช้หวัดนกองค์การสหประชาชาติหรือ UN ต้องเข้ามาดูแล โดย UNICEF เป็นส่วนหนึ่งของ UN Family ในการแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของใช้หวัดนกนั้น WHO กับ FAO จะเป็นองค์การที่ทำหน้าที่หลัก ที่นี้เราก็มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมา คือ UN System Influenza Coordinator หรือ UNSIC คือจะเป็นหน่วยงานของ UN หลายๆ หน่วยงานเข้ามาประสานงานร่วมกันเพื่อดูแลและควบคุมในเรื่องของใช้หวัดนกไม่ให้เกิดการแพร่กระจายเท่าที่เราจะทำได้ ในส่วนของ WHO จะดูในส่วนของ การแพร่ระบาดของโรค FAO จะดูแลในเรื่องของสัตว์ปีก สัตว์เลี้ยง ดูแลสัตว์ปีกอย่างไรไม่ให้ติดเชื้อ ซึ่งทั้ง 2 หน่วยงานนี้ต้องทำงานกับรัฐบาลของประเทศอยู่แล้ว เป็นการเสริมงานในแต่ละประเทศไป WHO จะเป็น Focal Point ในเรื่องของการเฝ้าระวัง, การติดตามการระบาดของโรค เมื่อเราวิเคราะห์กันแล้ว เราก็คิดว่าต้องมี Communication Company เข้าไปด้วย เนื่องจากการที่เราจะดูแลหรือเฝ้าระวังอย่างเดียว โดยที่เราไม่สามารถสื่อสารให้ชัดเจนกับผู้ที่เป็กลุ่มเป้าหมายได้ จะถือได้ว่าไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น UNICEF จึงเข้ามามีบทบาทในส่วนนี้ โดยได้รับมอบหมายให้เป็น Focal Point ในเรื่องของการ Communication Plan รวมทั้งการผลิตสื่อเพื่อการสื่อสารไปยังประชาชนกลุ่มเป้าหมายด้วย ทั้งนี้เพื่อเฝ้าระวังและป้องกันตัวจากโรคใช้หวัดนก โดยที่เราก็ต้องให้ WHO และ FAO เป็นที่ปรึกษา นี่เป็นที่มาว่าทำไม UNICEF ถึงเข้าไปดูด้านใช้หวัดนก

เมื่อได้รับมอบหมายมายูนิเซฟ ไทยแลนด์ในฐานะที่เป็น Focal Point ก็จึงต้องเข้าไปทำงานในเรื่องของการผลิตสื่อด้านใช้หวัดนก โดยมีวัตถุประสงค์คือ เน้นเรื่องของการเฝ้าระวัง เราต้องการให้ประชาชนมีความตื่นตัวในเรื่องของการเฝ้าระวัง และเตรียมพร้อมเมื่อเกิดภาวะฉุกเฉินขึ้น

เป้าหมายของยูนิเซฟ ไทยแลนด์จะแตกต่างจากกระทรวงสาธารณสุข เนื่องจากในแผนใช้หวัดนกแห่งชาติของรัฐบาลมีกลุ่มเป้าหมายคือประชากรไทย แต่เป้าหมายของ UN ไม่ใช่แค่

ประชากรชาติใดชาติหนึ่ง แต่เป็นประชากรทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศนั้น ดังนั้นก็จะมีช่องว่างเกิดขึ้น ก็คือมีประชากรผู้อพยพชาวพม่า รวมถึงชาวเขาเผ่าต่างๆ ซึ่งรัฐบาลไทยยังไม่ได้เข้าไปดูแลในส่วนนั้น เพราะไม่ได้เป็นหน้าที่โดยตรง เพราะฉะนั้น ยูนิเซฟ ไทยแลนด์ จึงเข้ามารับผิดชอบตรงส่วนนี้..."

(คุณพรธิดา พัดทอง ผู้ช่วยโครงการฝ่ายสารนิเทศ องค์การยูนิเซฟ ไทยแลนด์,
สัมภาษณ์ 30 มีนาคม 2549)

จากแผนยุทธศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้น ประกอบกับข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของผู้เกี่ยวข้อง ในการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เรื่องไข้หวัดนก ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าถึงแม้ว่าหลักการ ในการแก้ไขปัญหาไข้หวัดนกจะให้ความสำคัญกับสุขภาพและความปลอดภัยของประชาชนเป็นอันดับแรก แต่ความสำคัญของการดำเนินงานต้องทำควบคู่กันไประหว่างการควบคุมโรคในสัตว์ การป้องกันการระบาดของสัตว์สู่คน และการบำบัดรักษาหากมีการเจ็บป่วย รวมทั้งการเตรียมการและการป้องกันการระบาดของคนสู่คนด้วย ดังจะเห็นได้จากการมีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องดังกล่าว หลายหน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และองค์การยูนิเซฟ ไทยแลนด์ แต่ละหน่วยงานก็มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งการดำเนินงานต้องมีความเชื่อมโยงกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการสื่อสารไปยังประชาชน กลุ่มเป้าหมายต่อไป แต่เป้าหมายหลักของทุกหน่วยงานคือ ทำอย่างไรที่จะให้ข้อมูลที่ถูกต้อง, เสริมสร้างความรู้ และลดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน รวมทั้งควบคุมและเฝ้าระวังโรคไข้หวัดนกในสัตว์เพื่อป้องกันการติดเชื้อสู่คนและเกิดการกลายพันธุ์สู่โรคไข้หวัดใหญ่ได้

2) ประเด็น/เรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนก

การวิเคราะห์เนื้อหาสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ในเรื่องไข้หวัดนกผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข และกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยเป็นสื่อที่ใช้เผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา โดยมีประเด็นดังนี้

2.1 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก

โรคไข้หวัดนกเป็นโรคติดต่อในสัตว์ปีก มีรายงานผู้ป่วยที่ติดโรคจากสัตว์ปีกเป็นครั้งแรกในปี 2540 มีการระบาดของโรคไข้หวัดนกในหลายประเทศในทวีปเอเชีย ซึ่งส่งผลให้มีสัตว์ปีกป่วยตายเป็นจำนวนมาก

ไข้หวัดนกได้เริ่มระบาดในประเทศไทยครั้งแรกในต้นปี พ.ศ.2547 และมีแนวโน้มว่าจะกลายเป็นโรคประจำถิ่นมีการระบาดอีกหลายระลอกไปอีกหลายปี หากไม่มีการมาตรการควบคุมป้องกันที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ และหากเชื้อไข้หวัดนกเกิดการเปลี่ยนแปลงสายพันธุ์โดยเฉพาะการผสมข้ามสายพันธุ์กับเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ในคน หรือมีการกลายพันธุ์ จนสามารถติดต่อได้ง่าย จะมีโอกาสเกิดการระบาดจากคนสู่คน ซึ่งนำไปสู่การระบาดของไข้หวัดใหญ่ที่รุนแรงและทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากได้ ขณะนี้ยังไม่พบผู้ป่วยจากการติดเชื้อจากคนสู่คน

2.2 ความรู้เรื่องโรคไข้หวัดนก

โรคไข้หวัดนกเป็นโรคระบาดของสัตว์ปีก ที่มีสาเหตุมาจากเชื้อไวรัสซึ่งมีทั้งชนิดรุนแรงน้อยและชนิดรุนแรงมาก สัตว์ปีกทุกชนิด เช่น ไก่ เป็ด นก สามารถติดโรคนี้ได้ โรคไข้หวัดนกที่เกิดในประเทศไทยเป็นชนิดรุนแรงมาก สายพันธุ์ H5N1 เมื่อติดต่อถึงคนอาจทำให้เสียชีวิตได้

2.3 การติดต่อของโรคไข้หวัดนกจากสัตว์ปีกมาสู่คน

โรคไข้หวัดนกสามารถติดต่อจากสัตว์ปีกมาสู่คนโดยการสัมผัสกับสัตว์ปีกป่วยหรือซากสัตว์ปีกที่ตาย เชื้อไวรัสจะอยู่ในน้ำมูก น้ำลาย และอุจจาระของสัตว์ป่วย เข้าสู่ร่างกายของคนทางเยื่อเมือก จมูก และปาก หรือสัมผัสสัตว์ปีกที่ป่วยหรือตายโดยตรง นกป่าจะเป็นตัวนำเชื้อหรือสิ่งขับถ่ายไข้หวัดนกไปยังสัตว์ปีกในโรงเรือนที่เปิดได้ ดังนั้น วัสดุอุปกรณ์ คน สัตว์ และสัตว์ปีกอื่นๆ เช่น นกป่า หนู แมลง นกกระเจอก จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการกระจายโรค

2.4 การสังเกตอาการเบื้องต้นในผู้ป่วยต้องสงสัย

มีอาการปวดศีรษะ วิงเวียน ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ เจ็บคอ และคัดจมูกหรือตาแดง พร้อมทั้งมีประวัติคลุกคลีใกล้ชิดกับสัตว์ปีกภายใน 7 วัน หรืออยู่ในพื้นที่ที่มีสัตว์ปีกตายมากผิดปกติ หรือมีการระบาดของไข้หวัดนก หากพบผู้ป่วยมีอาการดังกล่าวต้องรีบพาไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลทันที เพราะต้องได้รับยาต้านไวรัสภายใน 48 ชั่วโมง

2.5 การสังเกตอาการเบื้องต้นในสัตว์ปีกต้องสงสัย

สัตว์ปีกที่ป่วยจะมีอาการหงอย ซึม หายใจลำบาก ขนยุ่ง หงอนเหนียงบวม มีสีคล้ำ มีจุดเลือดออกที่หน้าแข้ง มีน้ำมูกหรือซีไหล ไชลดลงหรือไม่มีรูปร่างผิดปกติ ตายกะทันหันโดยไม่แสดงอาการผิดปกติมากกว่าร้อยละ 10 ต่อวัน ในเปิดหน้าจะพบโรคมากกว่าไก่ บางครั้งจะแสดงอาการป่วย

ไม่ชัดเจน ไก่ชนก็มีความทนทานต่อโรคเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงห้ามดูผสมให้ไก่ชนอย่างเด็ดขาด เพราะเป็นการเสี่ยงต่อการติดโรคอย่างยิ่ง

2.6 วิธีปฏิบัติเมื่อพบผู้ป่วยต้องสงสัย

พบสัตว์ปีกตาย รีบแจ้ง อสม. อพร. ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในพื้นที่ทันที

2.7 แนวทางปฏิบัติสำหรับประชาชนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดนก

ดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง รับประทานอาหารที่ปรุงสุก สะอาด ครบทั้ง 5 หมู่ งดสูบบุหรี่และสุรา นอนหลับพักผ่อนให้เพียงพอ หมั่นออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และรักษาความสะอาดของบ้านเรือน หลีกเลี่ยงการสัมผัสสัตว์ปีก โดยเฉพาะที่มีอาการป่วยหรือตาย หากจำเป็นต้องสัมผัสให้สวมหน้ากากอนามัย สวมถุงมือ และล้างมือทุกครั้ง ด้วยน้ำและสบู่ให้สะอาด ห้ามเด็กเล่นคลุกคลีบริเวณที่เลี้ยงสัตว์ปีกโดยเด็ดขาดหากมีอาการไม่สบาย เช่น มีไข้ ปวดศีรษะ หนาวสั่น เจ็บคอ ไอ ต้องรีบพบแพทย์ทันที เพื่อตรวจวินิจฉัยและรับการรักษาได้ทันที และแจ้งด้วยว่าสัมผัสสัตว์ปีกมา

2.7.1 แนวทางปฏิบัติสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีก

- ไม่นำสัตว์ปีกที่ป่วยหรือตายออกมาจำหน่ายหรือทิ้งลงในแหล่งน้ำสาธารณะ ต้องกำจัดซากรวมทั้งมูลสัตว์ปีก ไข่และอาหารสัตว์ โดยการเผาหรือฝังที่จุดเกิดโรค แล้วราดด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค
  - ไม่เคลื่อนย้ายสัตว์ปีกเข้า-ออก ภายนอกและระหว่างฟาร์มรวมถึงคน
  - งดซื้อสัตว์ปีกจากพื้นที่อื่นๆ เข้ามาเลี้ยง
  - ฆ่าเชื้อภาคไข่โดยจุ่มในน้ำยาฆ่าเชื้อโรค ทำให้แห้งก่อนและหลังไข่
  - ไม่ใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะ เช่น แม่น้ำลำคลองเลี้ยงสัตว์ปีก หากจำเป็นต้องผสมน้ำยาฆ่าเชื้อ เช่น คลอรีน
  - ฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรคในบริเวณฟาร์ม กรง เล้า ฟันคอก และรอบๆ ทุกวันบริเวณฟาร์ม
- เข้า-เย็น

2.7.2 แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้รับซื้อสัตว์ปีกและเป็นผู้ประกอบการโรงฆ่าสัตว์ปีก

- ไม่ซื้อสัตว์ปีกที่ป่วย หรือตาย หรือสัตว์ปีกจากฟาร์มที่มีสัตว์ปีกตายมากผิดปกติ เมื่อซื้อสัตว์ปีกที่ได้แล้วไม่ควรแวะซื้อที่อื่นอีก
- ถ้าสัตว์ปีกตายให้ทำลายด้วยการฝัง เผา ฉีดน้ำยาฆ่าเชื้อโรคที่บริเวณโรงฆ่าทุกชอกทุกมุมหลังเสร็จสิ้นการฆ่าสัตว์ปีกทุกครั้ง

- หากพบซากสัตว์ปีก หรือเครื่องในมีความผิดปกติให้ทำลายสัตว์ปีกและเครื่องในโดยการฝังหรือเผา และให้รีบแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์โดยเร็ว
- ล้างบริเวณที่ชำแหละสัตว์ปีกให้สะอาดด้วยผงซักฟอกและราดด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรคทุกครั้งภายหลังจากการชำแหละสัตว์ปีก

2.7.3 แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริโภค

- เลือกซื้อเนื้อสัตว์ปีกและไข่ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานฟาร์มสัตว์ปีกจากกรมปศุสัตว์
- เลือกซื้อเนื้อสัตว์ปีกและไข่จากแหล่งจำหน่ายที่ถูกสุขลักษณะ กระทรวงสาธารณสุขรับรอง
- ไม่ซื้อสัตว์ปีกที่มีราคาถูกผิดปกติหรือสภาพซากไม่สมบูรณ์ มีจุดเลือดออก มีรอยชำรุดของเนื้อสัตว์ปีกขีดหรือมีสีเหลืองมากผิดปกติ
- ไม่ซื้อไข่ที่มีมูลติดเปลือกไข่ ไข่ที่มีลักษณะบิดเบี้ยวมีรอยแตกร้าว หรือบรรจุในภาชนะที่ไม่สะอาด
- บริโภคสัตว์ปีก และไข่ที่ปรุงสุกเท่านั้น

2.8 การควบคุมและลดการกระจายเชื้อโรค

เชื้อไวรัสไข้หวัดนกถูกทำลายได้ด้วยความร้อน แสงแดด ความแห้งและยาฆ่าเชื้อทั่วไป ดังนั้นควรล้างวัสดุ อุปกรณ์ และยานพาหนะด้วยผงซักฟอก และใช้ยาฆ่าเชื้อโรค เพื่อควบคุมไม่ให้เกิดการปนเปื้อนไปกับยานพาหนะ ยาฆ่าเชื้อที่ใช้ได้ผลดี คือ

- สารประกอบฟอร์มาลดีไฮด์ (Formaldehyde compound)
- สารประกอบไอโอดีน (Iodine compound)
- สารประกอบควอเตอนารี แอมโมเนียม (Quaternary ammonium compound)
- น้ำผสมผงคลอรีน (ใช้ผงคลอรีน 60% ในอัตราส่วน 1 ช้อนชา ต่อน้ำ 20 ลิตร)
- สารที่เป็นกรดหรือด่างที่มีความเข้มข้นสูง

2.9 การเฝ้าระวังโรคไข้หวัดนก

พบสัตว์ปีกตาย รีบแจ้ง อสม. อพปร. ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในพื้นที่ทันที สำหรับการกำจัดซากสัตว์ปีก โดยเผาหรือฝัง ขุดหลุมให้ลึกพอป้องกันไม่ให้สัตว์อื่นไปคุ้ยเหย้าขึ้นมาได้ แล้วราดด้วยคลอรีนหรือปูนขาว และฝังกลบให้แน่น และห้ามนำสัตว์ที่ตายโยนทิ้งตามแม่น้ำลำคลองหรือนำไปให้สัตว์อื่นกินอย่างเด็ดขาดผู้เลี้ยงหรือผู้ปฏิบัติงานกับสัตว์ปีก

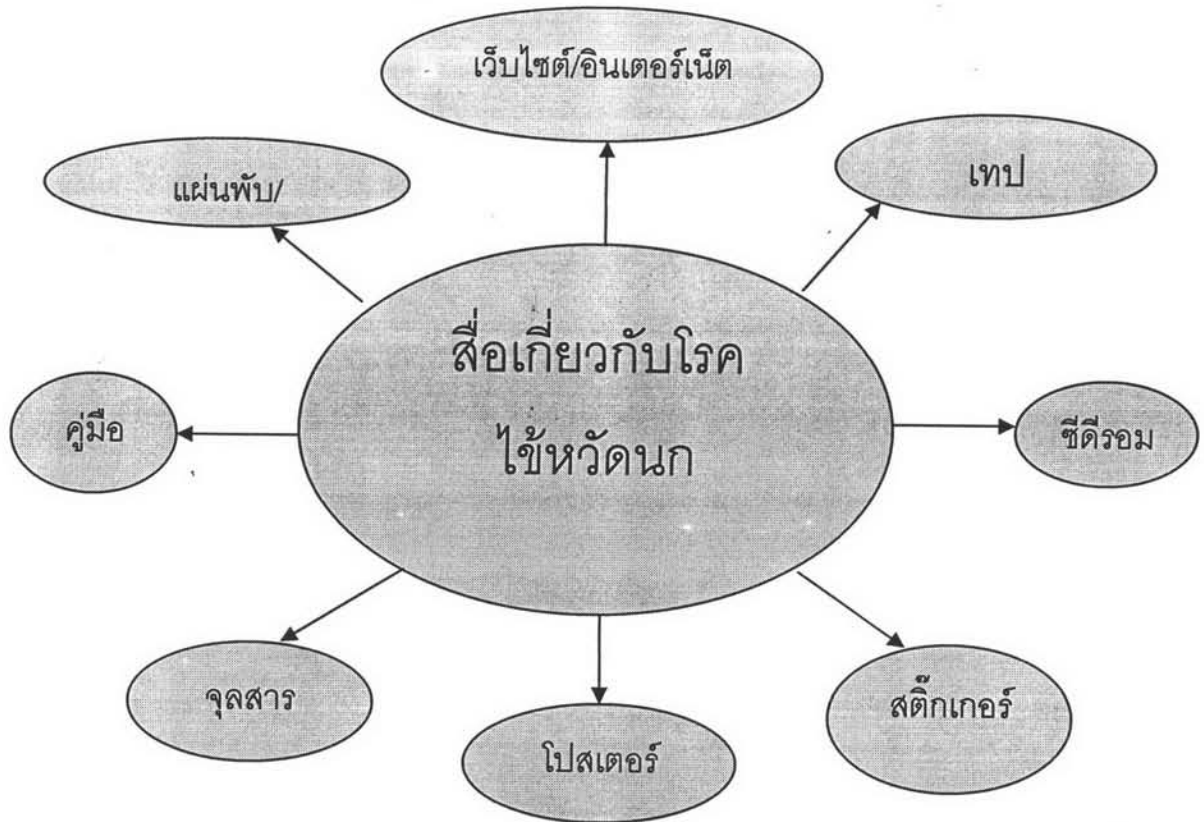
ช่วงที่มีการระบาดของโรคใช้หวัดนกควรดูแลตัวเองอย่างถูกวิธี โดยใช้อุปกรณ์ป้องกันร่างกาย เช่น ผ้าพลาสติก หรือผ้ากันเปื้อน ผ้าปิดปากและจมูก แวนตา ถุงมือ รองเท้าบูท หลังการปฏิบัติงานกับสัตว์ปีกต้องล้างมือ อาบน้ำ สระผม เสื้อผ้าและอุปกรณ์เครื่องแต่งกาย ต้องซักล้างให้สะอาด แขนในน้ำยาฆ่าเชื้อนำไปผึ่งแดดให้แห้งก่อนนำมาใช้งานอีก

ผลการวิจัยส่วนที่ 2

การศึกษาลักษณะและรูปแบบในการนำเสนอของสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนก ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับไข้หวัดนกของกระทรวงสาธารณสุข และกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 38 ชิ้น โดยเป็นสื่อที่ใช้เผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการเผยแพร่ 8 กองสุศึกษา กระทรวงสาธารณสุข, ผู้ช่วยโครงการฝ่ายสารนิเทศ องค์การยูนิเซฟ ไทยแลนด์, นักวิชาการสาธารณสุข 7 หัวหน้ากลุ่มเผยแพร่

แผนภาพประกอบที่ 6

1. แผ่นพับ/โบปลิท จำนวน 9 ชิ้น
2. คู่มือ จำนวน 9 ชิ้น
3. จุลสาร จำนวน 3 ชิ้น
4. โปสเตอร์ จำนวน 6 ชิ้น
5. สติ๊กเกอร์ จำนวน 3 ชิ้น
6. ซีดีรอม จำนวน 4 ชิ้น
7. เทปบันทึกเสียง จำนวน 2 ชิ้น
8. เว็บไซต์/อินเทอร์เน็ต จำนวน 2 เว็บ

ตารางที่ 1 แสดงรูปแบบแผ่นพับ/ใบปลิว

ประเภทสื่อ (สื่อสิ่งพิมพ์)	การใช้สี		ขนาดของสื่อ (ซม. x ซม.)	การใช้ภาพประกอบ					การใช้ตัวอักษร		
	2 สี	4 สี		ภาพถ่าย	ภาพวาด	การ์ตูน	กราฟฟิก	มีแต่ข้อความ	ทันสมัย	ทางการ	ไม่เป็นทางการ
แผ่นพับ/ใบปลิว (9 ชิ้น)											
1. แผ่นพับ - ให้ความรู้เรื่องโรคไข้หวัดนก		✓	A4 พับ 3	✓	✓					✓	✓
2. ใบปลิว - ร่วมด้วยช่วยกัน สกัดกันไข้หวัดนก	✓		A4	✓						✓	
3. ใบปลิว - ร่วมด้วยช่วยกัน สกัดกันไข้หวัดนก	✓		A4	✓						✓	
4. แผ่นพับ - ให้ความรู้เรื่องโรคไข้หวัดนก		✓	A4 พับ 3	✓	✓		✓			✓	
5. ใบปลิว - การมีส่วนร่วมในการป้องกัน ไข้หวัดนก		✓	A4	✓						✓	

ตารางที่ 2 แสดงรูปแบบแผ่นพับ/ใบปลิว (ต่อ)

ประเภทสื่อ (สื่อสิ่งพิมพ์)	การใช้สี		ขนาดของสื่อ (ซม. x ซม.)	การใช้ภาพประกอบ					การใช้ตัวอักษร		
	2 สี	4 สี		ภาพถ่าย	ภาพวาด	การ์ตูน	กราฟฟิก	มีแต่ข้อความ	ทันสมัย	ทางการ	ไม่เป็นทางการ
แผ่นพับ/ใบปลิว (9 ชิ้น)											
6. ใบปลิว - การป้องกันโรคไข้หวัดนกและนำสัตว์ปีกเข้าเลี้ยงใหม่		✓	A4	✓							✓
7. ใบปลิว - การเคลื่อนย้ายสัตว์ปีก		✓	A4	✓							✓
8. ใบปลิว - ให้ความรู้เรื่องโรคไข้หวัดนก		✓	A4	✓	✓						✓
9. ใบปลิว - โรคไข้หวัดนกในสัตว์ปีก		✓	A4	✓							✓

ตารางที่ 3 แสดงรูปแบบคู่มือ

ประเภทสื่อ (สื่อสิ่งพิมพ์)	การใช้สี		ขนาดของสื่อ (ซม. x ซม.)	การใช้ภาพประกอบ					การใช้ตัวอักษร			
	2 สี	4 สี		ภาพถ่าย	ภาพวาด	การ์ตูน	กราฟฟิก	มีแต่ข้อความ	ทันสมัย	ทางการ	ไม่เป็นทางการ	
คู่มือ (9 ชิ้น)												
1. แนวทางการปฏิบัติในการเฝ้าระวังและการดูแลผู้ป่วยไข้หวัดนก	✓		A4	✓							✓	
2. การทำลายสัตว์ปีกสำหรับผู้ปฏิบัติงาน		✓	10 x 14	✓			✓				✓	
3. ความรู้เรื่องโรคไข้หวัดนก		✓	10 x 14	✓	✓	✓					✓	✓
4. นื่องไก่ สู้ภัยไข้หวัดนก		✓	17.5 x 17.5			✓						✓
5. การทำลายสัตว์ปีกสำหรับผู้ปฏิบัติงาน (ฉบับปรับปรุง)		✓	10 x 14	✓			✓				✓	
6. คู่มือปฏิบัติงานควบคุมโรคไข้หวัดนก	✓		A4	✓		✓					✓	
7. รู้ทันโรคไข้หวัดนก		✓	15 x 21	✓	✓						✓	✓
8. คำแนะนำสำหรับเกษตรกรเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดนก		✓	10 x 14	✓			✓				✓	
9. คำแนะนำสำหรับเกษตรกรเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดนก		✓	10 x 14	✓	✓						✓	

ตารางที่ 4 แสดงรูปแบบจุลสาร ไปสเตอร์

ประเภทสื่อ (สื่อสิ่งพิมพ์)	การใช้สี		ขนาดของสื่อ (ซม. x ซม.)	การใช้ภาพประกอบ					การใช้ตัวอักษร		
	2 สี	4 สี		ภาพถ่าย	ภาพ	ทิวทัศน์	กราฟิก	มีแต่ข้อความ	ทันสมัย	ทรง	ระบบเป็นไป
จุลสาร											
1. คำถาม-ตอบโรคไข้หวัดนก		✓	A4	✓			✓			✓	
2. ความรู้เรื่องโรคไข้หวัดนก		✓	A4	✓						✓	
ไปสเตอร์											
1. ล้างมือบ่อยๆ พิชิตไข้หวัดนก		✓	30x42					✓		✓	
2. ร่วมด้วยช่วยกัน ป้องกันโรคไข้หวัดนก			43x58.5	✓	✓		✓			✓	
3. การล้างมือคือหนึ่งใน สุขบัญญัติควรปฏิบัติให้เป็นนิสัย		✓	43x58.5	✓	✓					✓	
4. การป้องกันโรคไข้หวัดนก		✓	51x76	✓						✓	
5. แนวทางการดูแลผู้ป่วย สำหรับแพทย์และบุคลากรสาธารณสุข		✓	44x61.5					✓		✓	
6. ป้องกันไข้หวัดนก ด้วยสุขบัญญัติ		✓	43x58.5			✓				✓	✓

ตารางที่ 5 แสดงรูปแบบสติกเกอร์ เว็บไซต์/อินเทอร์เน็ต

ประเภทสื่อ (สื่อสิ่งพิมพ์)	การใช้สี		ขนาดของสื่อ (ซม. x ซม.)	การใช้ภาพประกอบ				การใช้ตัวอักษร			
	2 สี	4 สี		ภาพถ่าย	ภาพวาด	การ์ตูน	กราฟฟิก	มีแต่ ตัวอักษร	ทันสมัย	ทางการ	ไม่เป็น ทางการ
สติกเกอร์											
1. การเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกซากสัตว์ปีกและ ไขพันธุ		√	25 x 12	√						√	√
2. ระวังโรคไข้หวัดนก หากสัตว์ปีกของท่าน มีอาการ...		√	25 x 12	√			√			√	√
3. การป้องกันโรคไข้หวัดนก และนำสัตว์ปีกเข้าเลี้ยงใหม่		√	25 x 12	√			√			√	√
เว็บไซต์/อินเทอร์เน็ต											
1. www.moph.go.th		√		√					√	√	
2. www.dld.go.th		√		√					√	√	
จำนวนรวม	4	26		27			8		2	30	8

ตารางที่ 6 แสดงรูปแบบซีดีรอม เทปบันทึกเสียง

ประเภทสื่อ (สื่ออิเล็กทรอนิกส์)	การใช้ซีดี		ขนาดของสื่อ (เวลา)	การใช้ดนตรีประกอบ			การใช้น้ำเสียงผู้พูด					
	2 ซีดี	4 ซีดี		ดนตรีช้า	ดนตรีเร็ว	ดนตรีเร้าใจ	โทนเสียงเดียว	น้ำเสียงสูงต่ำ	น้ำเสียงเร้าใจ	น้ำเสียงหนักแน่น	น้ำเสียงนุ่มนวล	น้ำเสียงเร้าเร้า
ซีดีรอม												
1. Audio CD คำแนะนำสำหรับเกษตรกรและประชาชน ทั่วไปในการป้องกันโรคไข้หวัดนก			6.20 นาที		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓
2. Audio CD สปอตความรู้โรคไข้หวัดนก			1.15 นาที		✓	✓		✓	✓	✓		✓
3. Audio CD สปอตความรู้โรคไข้หวัดนก			34.12 นาที	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	
4. Audio CD สปอตความรู้โรคไข้หวัดนก			24.37 นาที		✓	✓		✓		✓	✓	✓
เทปบันทึกเสียง												
1. สารคดีความรู้โรคไข้หวัดนก			34.12 นาที	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
2. สารคดีความรู้โรคไข้หวัดนก			34.12 นาที	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
จำนวนรวม				3	6	6	3	6	2	6	5	5

จากประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่กล่าวมาข้างต้นมีข้อมูลและรายละเอียดสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

คุณชูเกียรติ จิตต์ว่องไว นักวิชาการเผยแพร่ 8 กองสุศึกษา กระทรวงสาธารณสุข ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

“...สื่อที่กองสุศึกษาทำ ส่วนใหญ่จะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น โบปลิว โปสเตอร์ แต่การจะทำสื่อชนิดไหนบ้างนั้น เราต้องคำนึงถึงงบประมาณเป็นหลัก เมื่อเราออกสื่อ Air War ไปแล้ว คือมีการกระจายสื่อไปในวงกว้างแล้ว เราก็ต้องมีการย้ำสื่อ Ground War สื่อเฉพาะลงไป อาทิเช่นโบปลิว โปสเตอร์ สื่อบุคคล ได้แก่ แกนนำชุมชน อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ซึ่งกองสุศึกษาจะมีหน้าที่รับผิดชอบด้านเครือข่ายสาธารณสุขดังกล่าว เราก็จะกระจายสื่อประเภทต่างๆ ไปตามเครือข่าย...”

(ชูเกียรติ จิตต์ว่องไว นักวิชาการเผยแพร่ 8 กองสุศึกษา กระทรวงสาธารณสุข,
สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2549)

สอดคล้องกับคุณพรธิดา พัดทอง ผู้ช่วยโครงการฝ่ายสารนิเทศ องค์การยูนิเซฟ ไทยแลนด์ ที่กล่าวถึงประเภทของสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ให้วัยรุ่น โดยมีประเด็นดังนี้

“...สื่อที่เราทำมีอยู่ 2 แบบ คือ 1. สื่อชาวบ้าน ซึ่งจะเป็นสื่อที่ไม่ต้องอาศัยขั้นตอนการผลิตมาก เช่น หมวก เสื้อเดินรถ พัด กระเป๋า ยาม เข็มกลัด เป็นต้น ส่วนเนื้อหาชุมชนจะเป็นผู้ออกแบบเองว่าจำเป็นต้องการจะสื่อเรื่องอะไรบ้าง เนื้อหาหลักต้องมีอะไรบ้าง อาทิ การล้างมือให้สะอาดก่อนกินข้าวหลังทานข้าว ใช้ขวดนกกเป็นแล้วตาย เหมือนเป็นการกระตุ้นให้เค้าตระหนักในเรื่องนี้ 2. สื่อทางการ (Professional media) ที่มาจากกล่องเครื่องมือ (Tool Box) ชุมชนคงไม่สามารถหยิบเอากล่องเครื่องมือออกมาใช้ได้เอง แต่ผู้ที่มีอำนาจจัดการอย่างเช่นกระทรวงสาธารณสุข, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้ง UNICEF จะเป็นผู้ใช้ข้อมูลจากกล่องเครื่องมือนี้ ต่อไปเราจะ share ข้อมูลเหล่านี้ร่วมกัน เพราะฉะนั้นกระทรวงสาธารณสุข, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะสามารถนำสิ่งที่เค้ามีอยู่แล้วตามแผนงานของเค้าที่เป็นสื่อมาสมกับของเราได้ อย่างกระทรวงสาธารณสุขจะมีรูปภาพ มีเนื้อหาอยู่แล้ว พี่ก็จะให้ CD ของพี่ไป สามารถเอาไปผสมกันได้ แล้วใช้ตามเป้าหมายของ UNICEF นั่นคือลักษณะของสื่อทางการ...”

(คุณพรธิดา พัดทอง ผู้ช่วยโครงการฝ่ายสารนิเทศ องค์การยูนิเซฟ ไทยแลนด์,
สัมภาษณ์ 30 มีนาคม 2549)

ตัวอย่างสื่อประเภทต่างๆ

ร่วมด้วยช่วยกัน... สักดกัน
ไข่หวัดนก

พยานหลักฐาน

- พบไข่หวัดนกในไข่ไก่ หรือ ไข่ไก่ที่สุกแล้ว
- พบไข่หวัดนกในไข่ไก่ หรือ ไข่ไก่ที่สุกแล้ว
- พบไข่หวัดนกในไข่ไก่ หรือ ไข่ไก่ที่สุกแล้ว

ป้องกันป้องกัน

- หลีกเลี่ยงการสัมผัสกับไข่หวัดนก
- หลีกเลี่ยงการสัมผัสกับไข่หวัดนก
- หลีกเลี่ยงการสัมผัสกับไข่หวัดนก

อย่าวิตก!

- ไข่หวัดนกในไข่ไก่ หรือ ไข่ไก่ที่สุกแล้ว
- ไข่หวัดนกในไข่ไก่ หรือ ไข่ไก่ที่สุกแล้ว

ไข่หวัดนก
 (Avian Influenza or Bird Flu)

ศูนย์วิจัยและพัฒนาโรคสัตว์ปีก
 กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
 โทร. 0 2590 3333

ภาพที่ 7 แผ่นพับใบปลิว

ล้างมือบ่อยๆ
กินอาหารปลอดภัย
ออกกำลังกายเป็นประจำ
พิชิต ไข่หวัดนก

กรมปศุสัตว์
 กระทรวงสาธารณสุข
 โทร. 0 2590 3333

ภาพที่ 8 โปสเตอร์

ภาพที่ 9 โปสเตอร์

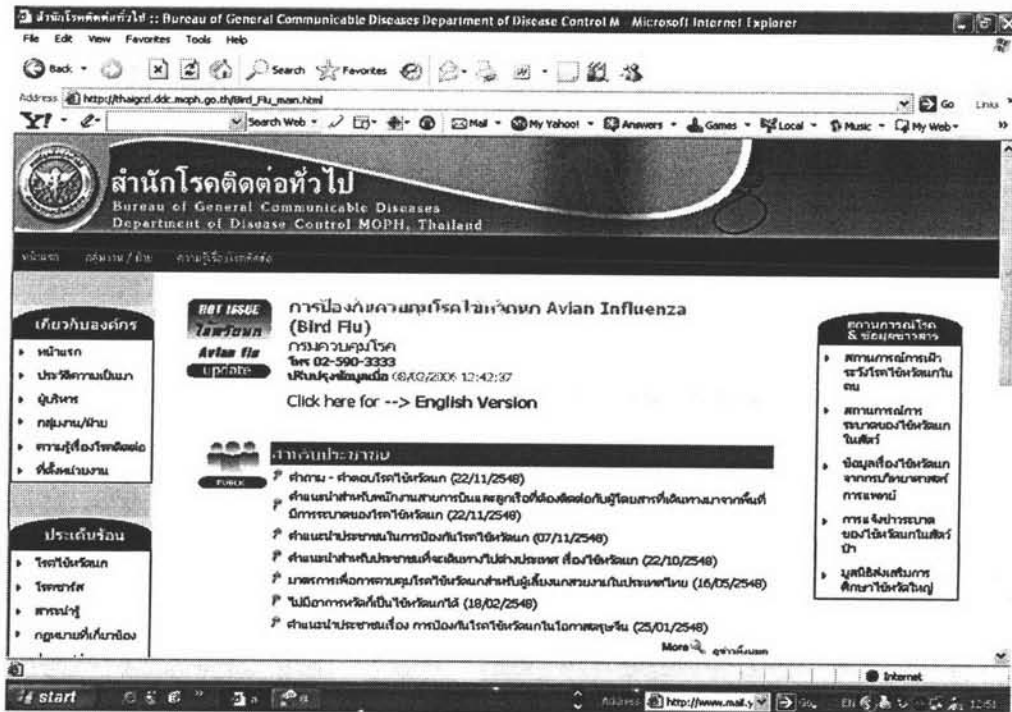
ภาพที่ 10 คู่มือ

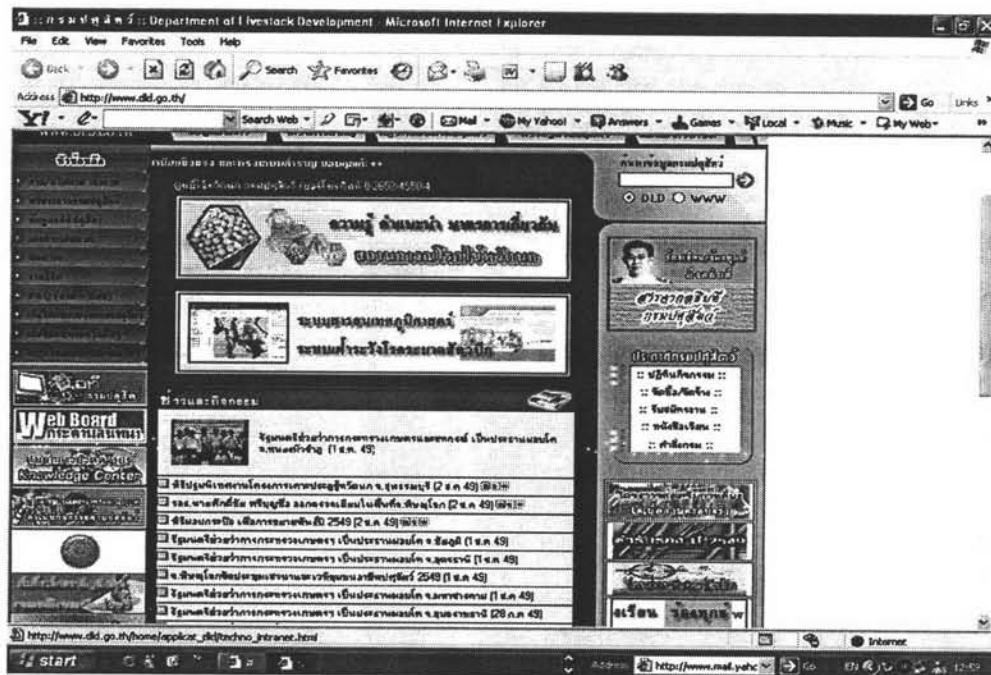
ภาพที่ 11 สติกเกอร์

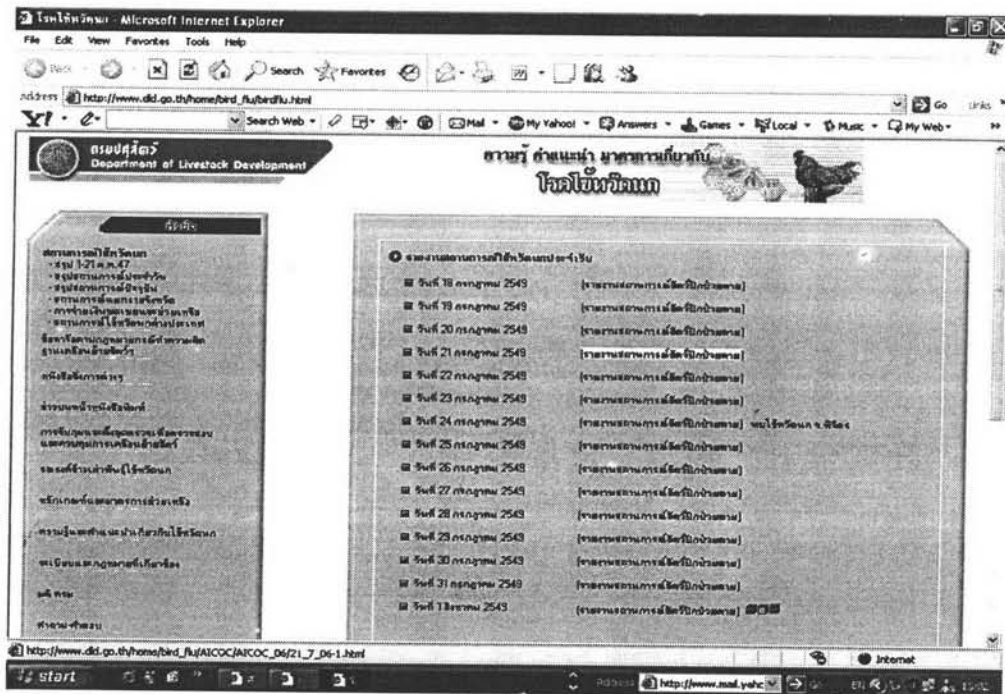
ภาพที่ 12 เว็บไซต์ : www.moph.go.th

ภาพที่ 13 เว็บไซต์ : http://thaigcd.ddc.moph.go.th/Bird_Flu_main.html

ภาพที่ 14 เว็บไซต์ : <http://www.dld.go.th/>

ภาพที่ 15 เว็บไซต์ : http://www.dld.go.th/home/bird_flu/birdflu.html

ผลการวิจัยส่วนที่ 3

การศึกษาถึงจุดจูงใจของสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนก ผู้จัดทำ คือ กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้นำกลยุทธ์สารของสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนกมาเป็นแก่นสำคัญในกระบวนการโน้มน้าวใจ การทำให้บุคคลกลุ่มเป้าหมายซึ่งก็คือประชาชนทั่วไป, กลุ่มประชาชนที่เสี่ยงต่อการติดโรค, เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ รวมถึงเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้เกิดการเปิดรับต่อการเผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับไข้หวัดนก โดยประสิทธิภาพของสารที่นำเสนอจะขึ้นอยู่กับลักษณะของการใช้สี, ขนาดของสื่อ, การใช้ภาพประกอบ (ภาพการ์ตูน, ภาพเหมือนจริง และ ไม่มีภาพมีแต่ข้อความประกอบ), รูปแบบการจัดหน้าและภาพ รวมถึงการใช้ตัวอักษร นอกจากนี้ผู้วิจัยยังวิเคราะห์ลักษณะของการโน้มน้าวใจของสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนก โดยใช้จุดจูงใจในสาร (Message Appeals) มาเป็นแนวทางในการจัดทำสื่อ

ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์จุดจูงใจของสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนก ซึ่งประกอบด้วยแนวทางต่างๆ ดังนี้

1. จุดจูงใจโดยใช้ความกลัว (Fear Appeals) ลักษณะที่นำมาใช้โน้มน้าวใจ นำเสนอได้ดังนี้

1.1 มีการนำภาพสัตว์ปีกที่ป่วยเป็นโรคไข้หวัดนกมาประกอบสื่อแผ่นพับ/ใบปลิว โปสเตอร์ คู่มือ สติกเกอร์ การใช้ตัวอักษร และสีที่ดูน่ากลัว เช่น สีแดง หรือสีเข้ม เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความสนใจและตระหนักถึงความน่ากลัวของโรคไข้หวัดนก

1.2 มีการใช้ข้อความที่แสดงถึงการใช้ความกลัวมาโน้มน้าวใจผู้รับสาร ได้แก่

- "ระวัง โรคไข้หวัดนก หากสัตว์ปีกของท่านมีอาการดังต่อไปนี้..." (สติกเกอร์)

- "ป้องกันโรคไข้หวัดนก ต้องระวัง..."

ปลอดภัยแน่นอน ถ้า..." (โปสเตอร์)

- "สาเหตุของการกลับมาระบาดของในช่วงนี้ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจาก เมื่อเกิดการระบาดครั้งแรก ภาครัฐมีมาตรการทำลายสัตว์ในจุดที่ตรวจพบเชื้อไข้หวัดและสัตว์ปีกในรัศมี 5 กิโลเมตร การเฝ้าระวังโรคในสัตว์ รัศมี 50 กิโลเมตร ห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์ภายในรัศมี 60 กิโลเมตร แต่ในทางปฏิบัติไม่ได้มีการทำตามที่กำหนดอย่างเคร่งครัด จึงน่าจะยังมีเชื้อหลงเหลืออยู่ อาจจะเป็นไก่ ไม่ว่าจะเป็นไก่บ้าน ไก่ฟาร์ม ไก่ชน เป็ด ฯลฯ ..." (จุลสาร)

- "จากผลการตรวจเชื้อในผู้ป่วยไข้หวัดนกรายล่าสุดที่อาจเกิดจากการติดต่อกับคนสู่คนนั้น พบว่ายังคงเป็นสายพันธุ์เดิมที่เกิดการระบาดอยู่ในปัจจุบันคือ H5N1 ยังไม่มีการกลายพันธุ์แต่อย่างใด ส่วนเรื่องความเป็นไปได้เรื่องการกลายพันธุ์ หากคนหรือหมูเป็นไข้หวัดใหญ่อยู่เดิมแล้วติดเชื้อไข้หวัดนกเข้าสู่อวัยวะเข้าไป อาจจะทำให้เชื้อไวรัสไข้หวัดนกเกิดการกลายพันธุ์เป็นสายพันธุ์ใหม่ และรุนแรงมากขึ้น และอาจพัฒนาเป็นการติดต่อกับคนสู่คนและเกิดการระบาดในวงกว้างได้" (จุลสาร)

2. จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ (Emotional Appeals) ลักษณะที่นำมาใช้โน้มน้าวใจ นำเสนอได้ดังนี้

2.1 ใช้คำพูดที่แสดงถึงการเกิดอารมณ์ร่วมเพื่อร่วมมือกันในการป้องกันโรคไข้หวัดนก ได้แก่

- "ร่วมด้วยช่วยกัน... สกัดกันไข้หวัดนก..." (แผ่นพับ/ใบปลิว)

2.2 ใช้คำพูดที่แสดงถึงการไม่วิตกกังวลจนเกินไป และสามารถหาแนวทางป้องกันได้

ได้แก่

- "อย่าวิตก! ถ้ามีอาการคล้ายไข้หวัดใหญ่..." (แผ่นพับ/ใบปลิว)

ดั่งที่สัตวแพทย์หญิงปราณี พาณิชย์พงษ์ นายสัตวแพทย์ 8 วช. ส่วนควบคุมโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

“...เนื้อหาในสื่อที่เราทำออกไปต้องเป็นการเตือน, ให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย แต่ต้องไม่ทำให้ประชาชนเกิดความ panic หรือตื่นตกใจจนเกินไป...”

(สัตวแพทย์หญิงปราณี พาณิชย์พงษ์ นายสัตวแพทย์ 8 วช. ส่วนควบคุมโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน
สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์,
สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2549)

และสอดคล้องกับข้อมูลจากคุณชูเกียรติ จิตต์ว่องไว นักวิชาการเผยแพร่ 8 กองสุศึกษา
กระทรวงสาธารณสุข เกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

“...ในการทำสื่อเรื่องไข้หวัดนกนั้น ต้องดูว่าสถานการณ์ตอนนั้นเราต้องการให้ประชาชน
รับทราบเรื่องอะไร เช่น ในช่วงแรกที่เกิดการแพร่ระบาดขึ้น ประชาชนมีความกลัวไม่กล้ากินไก่ อีกทั้ง
ไม่รู้สาเหตุการเกิดการระบาดของโรคอย่างถูกต้อง เราจึงต้องทำสื่อที่มีเนื้อหาให้ประชาชนไม่วิตก
ตระหนกตกใจจนเกินไป และหันมาทานไก่ตามปกติ รวมทั้ง inform ประชาชนให้มีความรู้อย่างถูกต้อง
เกี่ยวกับโรคไข้หวัดนก...”

(ชูเกียรติ จิตต์ว่องไว นักวิชาการเผยแพร่ 8 กองสุศึกษา กระทรวงสาธารณสุข,
สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2549)

3. จุดจูงใจโดยใช้แรงจูงใจ (Motivational Appeals) ลักษณะที่นำมาใช้ในม้วนใจ นำเสนอได้ดังนี้

มีการใช้ถ้อยคำที่เป็นเหตุเป็นผลเพื่อจูงใจให้ผู้รับสารเกิดการปฏิบัติตาม อาทิเช่น

3.1 “ไข้หวัดนก โรคน่ารู้ คุณหนูๆ ควรจะฟัง...” (แผ่นพับ/ใบปลิว)

3.2 “ปลอดภัยแน่นอน ถ้าหากต้องสัมผัสสัตว์ปีก ต้องสวมถุงมือ ใช้ผ้าปิดปากปิดจมูก
หลังจากนั้นให้รับล้างมือ อาบน้ำชำระล้างร่างกายให้สะอาด และเปลี่ยนเสื้อผ้า...”

3.3 มีการใช้ฟรีเซนเตอร์ในการนำเสนอสื่อเรื่องไข้หวัดนก โดยเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและชาวบ้านรู้จักเป็นอย่างดี มีลักษณะของความตืดดิน รวมทั้งมีกิจกรรมที่เข้ากับชาวบ้านได้ อาทิ คุณคำรณ หว่างหวังศรี

ดั่งที่สัตวแพทย์หญิงปราณี พาณิชย์พงษ์ นายสัตวแพทย์ 8 วช. ส่วนควบคุมโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

“...ที่เลือกคุณคำรณ หว่างหวังศรี เนื่องจากช่วงนั้นโรคไข้หวัดนกยังเป็นโรคที่ใหม่อยู่ ชาวบ้านยังไม่ค่อยรู้จักนัก เราจึงมานั่งคิดกันว่าเราควรจะใช้ฟรีเซนเตอร์ที่มีลักษณะของความตืดดิน เข้ากับชาวบ้านได้ง่าย ซึ่งนั่นเป็นเอกลักษณ์ของคุณคำรณ...”

(สัตวแพทย์หญิงปราณี พาณิชย์พงษ์ นายสัตวแพทย์ 8 วช. ส่วนควบคุมโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์, สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2549)

จากการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เรื่องไข้หวัดนก นั้น มีการใช้กลยุทธ์ด้านสารทั้งหมด 4 แนวทาง ประกอบด้วย การเน้นข้อความที่เข้าใจง่าย, การเน้นข้อความสะดุดหู, การใช้บุคคลที่น่าเชื่อถือทำหน้าที่สื่อสารกับสาธารณชน และการใช้สื่อผสม

1. การเน้นข้อความที่เข้าใจง่าย

กลยุทธ์สารอย่างหนึ่งที่ผู้ผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนกใช้ คือ การเน้นข้อความที่เข้าใจง่าย เนื่องจากเมื่อเกิดการระบาดของโรคไข้หวัดนกขึ้นในระยะแรกนั้น เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีก รวมทั้งประชาชนทั่วไปต่างยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกมากนัก ว่าสาเหตุการติดต่อการแพร่ระบาดเกิดจากอะไร และจะป้องกันตนเองและคนใกล้ชิดได้อย่างไร นับว่าเป็นโรคใหม่สำหรับประชาชน ดังนั้น ผู้ผลิตสื่อจึงต้องคำนึงถึงกลุ่มผู้รับสารเป้าหมายก่อน ซึ่งก็คือกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีก ผู้ประกอบการธุรกิจสัตว์ปีก ตลอดจนประชาชนผู้บริโภคสัตว์ปีก ซึ่งกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มที่ไม่มีความรู้ด้านวิชาการในเรื่องไข้หวัดนก เนื้อหาที่อยู่ในสารจึงต้องใช้ข้อความที่เข้าใจง่าย ไม่มีการใช้ภาษาที่ยุ่งยาก ซับซ้อน ไม่เน้นภาษาอังกฤษ แต่ถ้าเป็นสื่อที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเจ้าหน้าที่การแพทย์และสาธารณสุข เนื้อหาจะเป็นอีกลักษณะ มีเนื้อหาสาระในเชิงวิชาการ การใช้ภาษาอังกฤษ อธิบายถึงกลุ่มโรคที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นกล่าวโดยสรุปคือ เนื้อหาที่อยู่ในสื่อแต่ละประเภทนั้น จะขึ้นอยู่กับสื่อที่

ผลิตขึ้นนั้นต้องการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายใด ตัวอย่างเช่น คู่มือ กลุ่มเป้าหมายคือ เจ้าหน้าที่การแพทย์และสาธารณสุข เนื้อหาที่อยู่ในหนังสือคู่มือ ก็จะประกอบด้วยข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนก ทั้งสาเหตุการเกิดโรค การติดต่อของเชื้อไข้หวัดนก ตลอดจนการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันไม่ให้ติดโรคไข้หวัดนก ส่วนแผ่นพับ/โบปลิวิ หรือโปสเตอร์นั้น กลุ่มเป้าหมายได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีก ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก ซึ่งต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ใช่เนื้อหาทางวิชาการมากนัก

2. การเน้นข้อความสะดุดหู สะดุดตา

สื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนกนั้น มีแนวทางของการเน้นข้อความสะดุดหู สะดุดตา โดยข้อความหลักจะเป็นคำสั้นๆ ได้ใจความที่ต้องการสื่อออกไปสู่กลุ่มเป้าหมาย เข้าใจง่าย เน้นให้เกิดการปฏิบัติตามได้ง่าย ในการทำให้ผู้รับสารตระหนักแต่ไม่ตระหนก และได้รับข้อมูลเรื่องไข้หวัดนกอย่างถูกต้อง พร้อมจะปฏิบัติตาม ซึ่งลักษณะเนื้อหาที่ใช้เพื่อให้เกิดความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับสุขอนามัยนั้น กลยุทธ์หนึ่งก็คือ ต้องกระตุ้นให้เกิดความกลัว พร้อมทั้งชี้แนะวิธีการป้องกันรักษาไปด้วย จะเห็นได้จากโบปลิวิที่ผลิตโดยกระทรวงสาธารณสุขมีการเน้นข้อความ "ร่วมด้วยช่วยกัน... สักดักัน ไข้หวัดนก" พร้อมทั้งมีการบอกวิธีป้องกันตนเองด้วย นอกจากนี้ รูปแบบที่ใช้ก็มีการนำเสนอในรูปแบบของการ์ตูน ซึ่งจะช่วยชักจูงเด็กที่โตพอจะอ่านหนังสือได้หันมาให้ความสนใจกับเรื่องไข้หวัดนกได้มากขึ้น และนำสารที่รับรู้มาไปบอกต่อกับญาติพี่น้องและเพื่อนได้ทางหนึ่ง

3. การใช้บุคคลที่น่าเชื่อถือทำหน้าที่สื่อสารกับสาธารณสุข

ในช่วงแรกของการเกิดการระบาดไข้หวัดนกนั้น ประชาชนต่างเกิดความตระหนกตกใจ และหวาดกลัวต่อการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก ประกอบกับประชาชนยังไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง และคิดว่าอาการบริโภคเนื้อไก่นั้นอันตราย ภาครัฐจึงต้องหาแนวทางในการทำให้ประชาชนหันมาบริโภคไก่อย่างถูกวิธี และปลอดภัยต่อการติดเชื้อไข้หวัดนก นอกจากการผลิตสื่อที่มีเนื้อหาว่ารับประทานไก่อย่างไรให้ปลอดภัยจากไข้หวัดนกแล้ว กระทรวงสาธารณสุข ยังนำเสนอภาพของพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี และคุณหญิงสุดาวรัตน์ เกตุราพันธ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขอยู่ในขณะนั้นรับประทานไก่ที่ทำให้สุกแล้วผ่านสื่อประเภทต่างๆ รวมทั้งมีนำเสนอการรับประทานไก่และไข่ไก่ที่สุกแล้ว ผ่านมหรรรรมกินไก่ที่ท้องสนามหลวง โดยเชิญศิลปิน ดารา นักแสดงที่มีชื่อเสียงหลายท่านเข้าร่วมงานดังกล่าวด้วย อาทิเช่น เบิร์ด ธงไชย แมคอินไตย์ นักร้องซูเปอร์สตาร์ เป็นต้น

4. การใช้สื่อผสม

การใช้สื่อในการถ่ายทอดความรู้เรื่องไข้หวัดนกแก่สาธารณชนนั้น มีการใช้สื่อประเภทต่างๆ ร่วมกันไป เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการสื่อสารไปยังกลุ่มผู้รับสาร ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อบุคคล

4.1 สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แผ่นพับ/ใบปลิว คู่มือ จุลสาร โปสเตอร์ สติกเกอร์

4.2 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ซีดีรอม เทปบันทึกเสียง เว็บไซต์/อินเทอร์เน็ต

4.3 สื่อบุคคล ได้แก่ สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ แกนนำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข เป็นต้น

เช่นเดียวกับการเลือกช่องทางในการแพร่กระจายสารมีการกำหนดสื่อที่ใช้อย่างหลากหลายตั้งแต่ช่วงแรกที่มีสถานการณ์ระบาดเกิดขึ้น ไปจนถึงช่วงที่สถานการณ์เริ่มนิ่งแล้ว ประกอบด้วยการเผยแพร่ในรูปแบบของสื่อมวลชน อาทิ โทรทัศน์ วิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ รวมไปถึงการใช้สื่อบุคคลดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ผลการวิจัยส่วนที่ 4

การศึกษาถึงกระบวนการผลิตและการจำหน่ายจ่ายแจกของสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนก ผู้วิจัยเสนอผลการวิจัย 2 ส่วน คือ การศึกษาข้อมูลจากเอกสารจากกระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตสื่อดังกล่าว เพื่อข้อมูลที่ชัดเจนและครบถ้วนมากขึ้น โดยผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลที่ต้องการทราบตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกได้เริ่มเข้ามาสู่ประเทศไทยเมื่อต้นปี พ.ศ. 2547 และเริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการสกัดกั้นและควบคุมการเกิดโรคไข้หวัดนกไม่ให้ติดต่อมายังคนได้ จึงได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับไข้หวัดนกได้อย่างถูกต้อง และไม่ให้ประชาชนเกิดความตระหนก โดยผู้วิจัยจะขออธิบายขั้นตอนการดำเนินการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งกระบวนการผลิตและจำหน่ายจ่ายแจกสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนก ดังนี้

1. กระบวนการผลิตสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้หวัดนก

1.1 การแสวงหาข้อมูล (Fact findings)

ผู้วิจัยพบว่า ก่อนที่หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้ในเรื่องไข้หวัดนกนั้น ผู้จัดทำจำเป็นต้องค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกก่อน ได้แก่ สถานการณ์การแพร่ระบาดของไข้หวัดนก, สาเหตุของการระบาด, ลักษณะของโรค, พฤติกรรมการบริโภค, การเลี้ยงสัตว์ปีก รวมถึงสุขอนามัยของประชาชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไข้หวัดนกทั้งสิ้น คณะผู้จัดทำจำเป็นต้องลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบ, ค้นคว้าหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับไข้หวัดนก รวมถึงพฤติกรรมและสุขอนามัยของประชาชน ดังที่คุณชูเกียรติ จิตต์ว่องไว นักวิชาการเผยแพร่ 8 กองสุขาภิบาล กระทรวงสาธารณสุข ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

“...ก่อนที่เราจะผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ เรื่องไข้หวัดนก เราต้องพิจารณาถึงข้อมูลรวมทั้งปัจจัยในการเกิดโรสดังกล่าวก่อน ยกตัวอย่างเช่น ช่วงเวลาที่เกิดการแพร่ระบาดของไข้หวัดนกในสัตว์ปีกนั้น จะเป็นช่วงที่นกอพยพมาจากภูมิภาคต่างๆซึ่งเราต้องเตรียมการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ข้อมูลเรื่องไข้หวัดนกให้กับประชาชนทั่วไป รวมทั้งเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีก ดังนั้น ข้อมูลที่เราต้องการสื่อออกไป ก็คือ ให้สังเกตอาการเจ็บป่วยของสัตว์ปีกทั้งที่เลี้ยงไว้ และไม่ได้เลี้ยง เพื่อเป็นการป้องกันการเกิดโรคระบาด นอกจากนี้แล้ว เรายังต้องพิจารณาถึงสาเหตุของการเกิดโรคระบาดของไข้หวัดนกด้วยว่า มีสาเหตุอะไรบ้าง ซึ่งสาเหตุหนึ่งก็คือประชาชนหรือผู้ใกล้ชิดกับสัตว์ปีกเหล่านั้น ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีกไม่ได้ตระหนักในเรื่องของสุขอนามัย เราจึงทำสื่อชุดแรกออกมาเพื่อสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับบุคคลเหล่านี้ ข้อความที่อยู่ในสื่อ เช่น หมั่นล้างมือบ่อยๆ ห้ามเด็กเล็กเล่นคลุกคลีกับสัตว์ปีกโดยเด็ดขาด เป็นต้น

คนทำสื่อต้องตระหนักในเรื่องของการทำความเข้าใจกับสิ่งที่ต้องประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนได้รับทราบก่อนนี้ ซึ่งในกรณีนี้เราต้องทำความเข้าใจกับธรรมชาติของไข้หวัดนกก่อน คือ เราต้องเข้าใจและรู้ข้อมูลก่อนว่าไข้หวัดนกเป็นโรคที่เกิดขึ้นได้อย่างไร ติดต่อกันได้อย่างไร รวมถึงมีวิธีการป้องกันได้อย่างไร ซึ่งไข้หวัดนกถือเป็นโรคติดต่อทางเดินหายใจ เมื่อเรารู้ข้อมูลในระดับเบื้องต้นแล้ว ในช่วงแรกที่มีการระบาด ประชาชนทั่วไปยังไม่ได้รับข้อมูลอย่างถูกต้องและทั่วถึง ดังนั้น เราจึงต้องการให้ประชาชนทั่วประเทศรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับไข้หวัดนกพร้อมๆ กัน เพื่อเตรียมรับมือกับมันได้ ซึ่งเราก็ต้องพิจารณาดูว่าสื่ออะไรที่สามารถใช้ได้ในระยะสั้นๆ แต่ประชาชนสามารถรับรู้ข่าวสารได้ที่ละเอียดๆ เราก็ต้องเลือกสื่อทีวีและวิทยุ โดยสื่อทีวีและวิทยุเป็นเครื่องมือการสื่อสารที่

สามารถส่งข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว เราทำเรื่องเดียวแต่ออกพร้อมๆ กัน และออกซ้ำๆ กัน ต้องใช้ความถี่พอสมควร หลังจากนั้นเราก็มีสื่อตัวอื่นตามไป...”

(ชูเกียรติ จิตต์ว่องไว นักวิชาการเผยแพร่ 8 กองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข,
สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2549)

สอดคล้องกับคุณมนต์ชัย รัตนเศวตศักดิ์ นักวิชาการสาธารณสุข 7 หัวหน้ากลุ่มเผยแพร่สำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

“...ในการผลิตสื่อแต่ละประเภทนั้นมีการบวนการหลายขั้นตอน แต่ก่อนอื่นเราต้องศึกษาลักษณะและสาเหตุของการเกิดโรคใช้ห้วงนวก่อน ดูปัจจัยที่ก่อให้เกิดโรสดังกล่าว รวมไปถึงการแพร่ระบาดด้วย และต้องพิจารณาว่าสื่อไหนจะเข้าถึงประชาชนได้ดีที่สุด ซึ่งการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องใช้ห้วงนวกนี้ ทำภายใต้สถานการณ์เร่งด่วน เนื่องจากเกิดการแพร่ระบาดขึ้นแล้ว ดังนั้นกระบวนการผลิตอาจจะไม่ตรงตามหลักการทุกขั้นตอน แต่เราก็พยายามทำให้ดีที่สุด โดยฝ่ายวิชาการจะเป็นผู้กำหนดเนื้อหาที่จะเผยแพร่ให้กับประชาชน จากนั้นสำนักเผยแพร่ฯ ก็จะมาดูเนื้อหาทั้งหมดว่าเป็นวิชาการเกินไปหรือไม่ สื่อที่ประชาชนอ่านจะต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่มีเนื้อหาหรือศัพท์ทางวิชาการมากเกินไปนัก...”

(คุณมนต์ชัย รัตนเศวตศักดิ์ นักวิชาการสาธารณสุข 7 หัวหน้ากลุ่มเผยแพร่สำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข,
สัมภาษณ์เมื่อ 13 มีนาคม 2549)

สอดคล้องกับคุณพรธิดา พัดทอง ผู้ช่วยโครงการฝ่ายสารนิเทศ องค์การยูนิเซฟ ไทยแลนด์ ที่กล่าวถึงกระบวนการผลิตสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ใช้ห้วงนวก โดยมีประเด็นเพิ่มเติมดังนี้

“...กระบวนการผลิตสื่อของเราใช้กระบวนการทางชุมชน เรียกว่า PLA (Participatory Learning and Action) เราจะมีผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของกระบวนการทางชุมชนเข้าไป หลักการคือ เราต้องเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชน ให้ชุมชนเป็นผู้มีอำนาจบริหารจัดการดูแลตนเอง เพราะฉะนั้นสื่อที่

ผลิตจะเป็นความคิดของชุมชนทั้งหมด เราจะให้คำถามไปว่า ถ้าเกิดเหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้นแล้ว คำต้องสื่อสารกันเอง คำจะสื่อสารอย่างไร คือ ให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจว่าเมื่อเขาพูดคุยเรื่องปัญหาสุขภาพของเค้าแล้ว เค้าบอกว่าปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นเช่น ใช้หวัดนก มาลาเรีย อหิวาต์ ฯลฯ มีสาเหตุอะไรบ้าง แล้วเราก็จะโยงให้ว่ามันมีสาเหตุร่วมหรือไม่ พอเค้าบอกว่ามี คือความสะอาด ถ้าเราสะอาด ป้องกันบ้านเรือนเราไม่ให้มียุง มีลูกน้ำ ก็จะไม่มาลาเรีย หรือ ใช้เลือดออก ส่วนใช้หวัดนก ป้องกันได้ อย่างไร แต่เราต้องให้ความรู้ในส่วนนี้กับชุมชนนะ เพราะฉะนั้นตอนที่เราเข้าไปต้องมีหน่วยงานที่สามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องกับประชาชนได้ เมื่อเค้าได้ความรู้ที่ถูกต้องแล้ว เค้าก็จะคิดเองได้ว่าถ้าเค้าทำอาหารให้สุก ดูแลเปิดไก่ให้ดี ล้างมือให้สะอาด เค้าก็จะสามารถป้องกันตนเองจากโรคใช้หวัดนกได้ จากนั้นชุมชนก็จะบอกเราว่า คำต้องการพูดอย่างนี้ ต้องการสื่อโปรเตอร์ ฯลฯ ให้มีหน้าตา เนื้อหาอย่างนี้ เมื่อเรารู้ความต้องการของชุมชนแล้ว ได้ Concept แล้ว เราก็เอา Concept นั้นให้นักออกแบบสื่อมืออาชีพเพื่อทำการถ่ายรูปแบบตามความคิดของชุมชน เช่นแล้วทำเป็น Lay out ออกมา ซึ่งทั้งหมดเราจะให้ชุมชนเป็นตัวนำ เป็นตัวขับเคลื่อน เราเป็นเพียงตัวเสริมให้เกิดขึ้นนี้ขึ้นมา ซึ่งแต่ละชุมชนจะได้สื่อออกมาไม่เหมือนกัน นอกจากนี้แล้ว ชุมชนก็จะเป็นผู้วางแผนเองว่าคำต้องการทำ Campaign วันไหนบ้าง..."

(คุณพรธิดา พัดทอง ผู้ช่วยโครงการฝ่ายสารนิเทศ องค์การยูนิเซฟ ไทยแลนด์,
สัมภาษณ์ 30 มีนาคม 2549)

หลังจากที่ผู้จัดทำสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้เรื่องใช้หวัดนกได้ลงพื้นที่ที่มีการระบาดแล้ว ก็จะนำข้อมูลที่ได้มาสรุป และวางแผนร่วมกันกับคณะทำงานฯ ต่อไป โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.2 การวางแผน (Planning)

ผู้วิจัยพบว่าการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องใช้หวัดนก ดำเนินการภายใต้สถานการณ์ที่เร่งด่วน เนื่องจากเป็นโรคระบาดที่มีระดับความรุนแรง และสร้างความเสียหายให้กับประชาชนได้มาก ดังนั้นการวางแผนเตรียมการรับมือกับโรคใช้หวัดนก จึงต้องมีการดำเนินการแบบเร่งด่วน ดังที่สัตวแพทย์หญิงปราณี พาณิชย์พงษ์ นายสัตวแพทย์ 8 วช. ส่วนควบคุมโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

"...ตอนที่เรทำสื่อ นั้น เพิ่งเกิดการระบาดขึ้นในต้นปี 2547 ดังนั้นเราจึงทำงานภายใต้สถานการณ์เร่งด่วน เราต้องพยายามหาสื่ออะไรที่ออกไปแล้วให้ชาวบ้านรับรู้ว่ามันเกิดอะไรขึ้น โรค

ใช้หวัดนกคืออะไร มีการติดต่อ ตลอดจนการควบคุมและป้องกันตนเองจากโรคดังกล่าวได้อย่างไร ซึ่งมันอาจไม่ถูกหลักถูกทฤษฎีมากนัก เพราะกระทบกันมาก ...”

(สัตวแพทย์หญิงปราณี พาณิชยพงษ์ นายสัตวแพทย์ 8 วช. ส่วนควบคุมโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน
สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์,
สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2549)

นอกจากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแล้ว คุณพรธิดา พัดทอง ผู้ช่วยโครงการฝ่ายสารนิเทศ องค์การยูนิเซฟ ไทยแลนด์ ยังกล่าวถึงกระบวนการผลิตสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ใช้หวัดนก ดังนี้

“...เมื่อเรารู้กลุ่มเป้าหมายที่แน่ชัดแล้ว ก็ก็ต้องดูแผนของกระทรวงสาธารณสุขก่อน และดำเนินการวางแผน ประชุมร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเราก็ได้ความคิดหรือ Idea ขึ้นมา คือเราจะต้องร่วมกันสร้าง Tool Box ขึ้นมา เพื่อเตรียมความพร้อมในยามที่เกิดภาวะฉุกเฉิน เพราะขณะนี้ยังไม่ถึงขั้นเป็น โรคระบาด เพราะ UN ได้กำหนดภาวะฉุกเฉินไว้ 6 ขั้น ซึ่งขณะนี้ประเทศไทยอยู่ในขั้นที่ 3 คือเป็นขั้นที่เราจะต้องเฝ้าระวัง เราต้องมีการเตรียมความพร้อมไว้เลย เพราะเมื่อถึงขั้นที่ 4 คือมีการแพร่ระบาดเกิดขึ้นแล้ว และจะไป stage 6 ทันที เร็วมาก เพราะฉะนั้นการเฝ้าระวังคือทำอย่างไรที่จะสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มเสี่ยงทั้งหมดให้เกิดการเฝ้าระวังอย่างเต็มที่ในเรื่องของการดูแลตนเองและสัตว์ปีกของเราให้ปลอดภัยจากใช้หวัดนก และเมื่อเราทราบทัศนคติของชาวบ้านเมื่อเราลงพื้นที่แล้วจากนั้นก็เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อไป...”

(คุณพรธิดา พัดทอง ผู้ช่วยโครงการฝ่ายสารนิเทศ องค์การยูนิเซฟ ไทยแลนด์,
สัมภาษณ์ 30 มีนาคม 2549)

สอดคล้องกับข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของคุณมนต์ชัย รัตนเศวตศักดิ์ นักวิชาการสาธารณสุข 7 หัวหน้ากลุ่มเผยแพร่ สำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข เกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

“...ก่อนที่เราจะทำการผลิตสื่อเรื่องใช้หวัดนกนั้น เราจะทำการสำรวจการรับรู้ ทัศนคติของประชาชนทุกปี ว่าสื่ออะไรบ้างที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด จากการสำรวจพบว่า สื่อทีวี

จะสามารถเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด สื่อวิทยุ หนังสือพิมพ์ และสื่อบุคคล ได้แก่เจ้าหน้าที่ด้านการแพทย์และสาธารณสุขเข้าถึงประชาชนเรียงตามลำดับลงมา ส่วนเว็บไซต์นี้น้อยมาก จะอยู่ในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาเป็นส่วนมาก หรือข้าราชการ หรือกลุ่มผู้มีการศึกษา เมื่อทำการสำรวจแล้ว เราก็จะรู้ว่าควรจะใช้สื่อไหน อย่างไร เพื่อทำการเลือกสื่อให้ตรงกับกลุ่มประชาชนเป้าหมาย

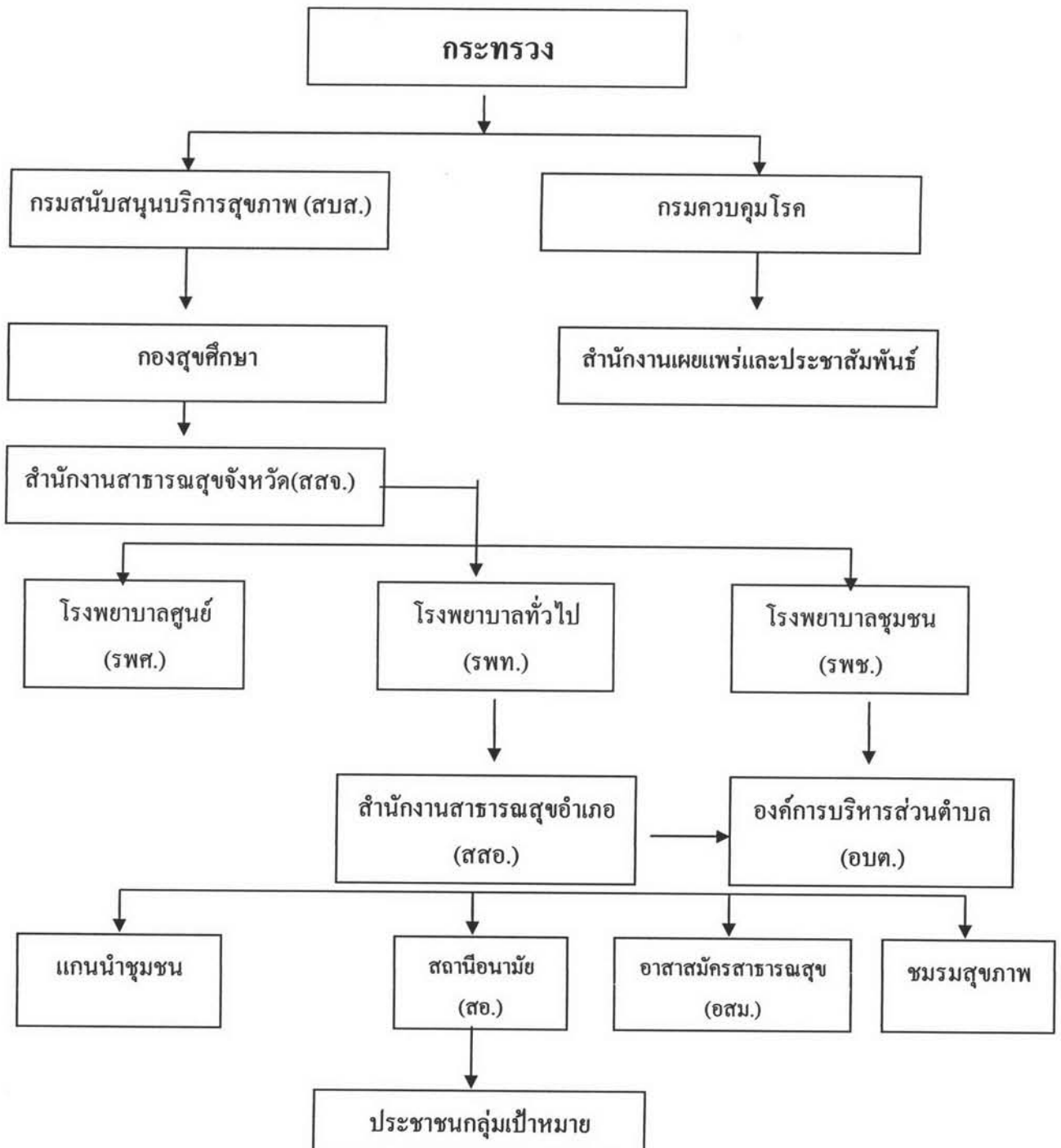
รัฐบาลจะตั้งคณะทำงานฯ ในด้านใช้หัตถ์หนักขึ้นมา ซึ่งก็คือ..."

(คุณมนตรีชัย รัตนเศวตศักดิ์ นักวิชาการสาธารณสุข 7 หัวหน้ากลุ่มเผยแพร่ สำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, สัมภาษณ์เมื่อ 13 มีนาคม 2549)

1.3 การดำเนินงานตามแผน (Implementation)

เมื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับใช้หัตถ์หนักได้วางแผนงานร่วมกัน ทั้งวางแผนระหว่างหน่วยงาน และในหน่วยงานเดียวกัน มีการ Brain Storming ร่วมกัน ซึ่งเมื่อมีการประชุมกันระหว่างคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขสถานการณ์โรคใช้หัตถ์หนัก และคณะทำงานแผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการระบาดของใช้หัตถ์ใหญ่ โดยคณะกรรมการฯ แต่ละชุดนั้นประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมควบคุมโรค สำนักโรคติดต่อทั่วไป สังกัดกระทรวงสาธารณสุข คณะสัตวแพทย์ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักควบคุม ป้องกัน และบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ เป็นต้น เมื่อมีมติที่ประชุมออกมาแล้ว ก็จะส่งการไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำแผนไปปฏิบัติ ในกรณีของกองสุขภาพศึกษา กระทรวงสาธารณสุข เมื่อได้รับนโยบายจากคณะทำงานฯ ชุดดังกล่าวแล้ว ก็ต้องดำเนินการผลิตสื่อตามขอบเขตความรับผิดชอบของกองสุขภาพศึกษาต่อไป นั่นก็คือ ผลิตสื่อใช้หัตถ์หนัก และส่งสื่อเหล่านั้น ไปสู่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย โดยอาศัยช่องทาง การจำหน่ายแจกผ่านเครือข่ายที่มีอยู่ อันได้แก่ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด, สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), โรงพยาบาลศูนย์, สถานีอนามัย, ตำบล, อำเภอ รวมไปถึงแกนนำชุมชนต่างๆ มีแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพประกอบที่ 16

สอดคล้องกับการข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของสัตวแพทย์หญิงปราณี พาณิชยพงษ์ นายสัตวแพทย์ 8 วช. ส่วนควบคุมโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรค สัตว์ กรมปศุสัตว์ เกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

“...อย่างที่กล่าวแล้วว่า กรมปศุสัตว์มีกลุ่มเป้าหมายคือ เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีก เป้าหมายของเราในการผลิตสื่อออกไปเพื่อเตือน (warning), ให้ข้อมูล (inform) และไม่ให้ประชาชน เกิดความตระหนกตกใจ (panic) เราต้องเน้นประเด็นไม่ก็ประเด็นที่ต้องการสื่อสารออกไปภาษาที่ใช้ ต้องเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อนเช่น

มีช่วงหนึ่งที่คนไม่กล้ากินไก่ เราก็ผลิตสื่อออกไปว่าสามารถกินไก่ได้ เป็นต้น ส่วนการกำหนดเนื้อหา นั้น เนื่องจากที่เป็นสัตวแพทย์อยู่แล้ว ก็จะสามารถกำหนดได้เอง แต่ก่อนที่จะส่งให้บริษัทที่รับจ้างผลิต สื่อ เราก็ต้องให้ผู้ใหญ่พิจารณา และตรวจสอบดูก่อน ...”

(สัตวแพทย์หญิงปราณี พาณิชยพงษ์ นายสัตวแพทย์ 8 วช. ส่วนควบคุมโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์, สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2549)

การดำเนินงานผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องใช้วัคซีนประกอบด้วยการผลิตและเผยแพร่ สื่อต่างๆ เพื่อให้ความรู้และแจ้งเตือนประชาชนไม่ให้เกิดความตระหนกตกใจ และปฏิบัติตนได้อย่าง ถูกต้องเพื่อป้องกันโรคใช้วัคซีน โดยป้องกันทั้งตนเอง, ครอบครัว และสัตว์ปีกที่เลี้ยงไว้ ซึ่งผู้วิจัย สามารถแยกตามรูปแบบของสื่อ วัตถุประสงค์การนำเสนอ และผู้รับผิดชอบในการผลิตและเผยแพร่ ได้ ดังนี้

ตารางที่ 17 แสดงวัตถุประสงค์ต่อกลุ่มเป้าหมายของสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้โรคใช้วัคซีน

สื่อ	กลุ่มเป้าหมาย	วัตถุประสงค์	ผู้รับผิดชอบ
1. แผ่นพับ/ ใบปลิว	- ประชาชนทั่วไป - กลุ่มประชาชนที่เสี่ยง ต่อการติดโรค, เกษตรกร	- เพื่อเปลี่ยนแปลง/เพิ่ม ความรู้ - เพื่อเปลี่ยนแปลง/ เสริมสร้างทัศนคติ - เพื่อโน้มน้าวใจ/ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม	- กระทรวง สาธารณสุข

สื่อ	กลุ่มเป้าหมาย	วัตถุประสงค์	ผู้รับผิดชอบ
2. คู่มือ	- ประชาชนทั่วไป - กลุ่มประชาชนที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ, เกษตรกร - เจ้าหน้าที่การแพทย์และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข	- เพื่อเปลี่ยนแปลง/เพิ่มความรู้ - เพื่อเปลี่ยนแปลง/เสริมสร้างทัศนคติ - เพื่อโน้มน้าวใจ/เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม	- กระทรวงสาธารณสุข - กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
3. จุลสาร	- ประชาชนทั่วไป - กลุ่มประชาชนที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ, เกษตรกร - เจ้าหน้าที่การแพทย์และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข	- เพื่อเปลี่ยนแปลง/เพิ่มความรู้ - เพื่อเปลี่ยนแปลง/เสริมสร้างทัศนคติ - เพื่อโน้มน้าวใจ/เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม	- กระทรวงสาธารณสุข
4. โปสเตอร์	- ประชาชนทั่วไป - กลุ่มประชาชนที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ, เกษตรกร	- เพื่อเปลี่ยนแปลง/เพิ่มความรู้ - เพื่อเปลี่ยนแปลง/เสริมสร้างทัศนคติ - เพื่อโน้มน้าวใจ/เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม	- กระทรวงสาธารณสุข
5. สติกเกอร์	- เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีก	- เพื่อเปลี่ยนแปลง/เพิ่มความรู้ - เพื่อเปลี่ยนแปลง/เสริมสร้างทัศนคติ - เพื่อโน้มน้าวใจ/เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม	- กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สื่อ	กลุ่มเป้าหมาย	วัตถุประสงค์	ผู้รับผิดชอบ
6. ซีดีรอม	- เจ้าหน้าที่การแพทย์ และเจ้าหน้าที่ สาธารณสุข	- เพื่อเปลี่ยนแปลง/เพิ่ม ความรู้	- กระทรวง สาธารณสุข - กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์
7. เทปบันทึกเสียง	- เจ้าหน้าที่การแพทย์ และเจ้าหน้าที่ สาธารณสุข	- เพื่อเปลี่ยนแปลง/เพิ่ม ความรู้	- กระทรวง สาธารณสุข
8. เว็บไซต์/ อินเทอร์เน็ต	- ประชาชนทั่วไป - กลุ่มประชาชนที่เสี่ยง ต่อการติดโรค, เกษตรกร - เจ้าหน้าที่การแพทย์ และเจ้าหน้าที่ สาธารณสุข	- เพื่อเปลี่ยนแปลง/เพิ่ม ความรู้ - เพื่อเปลี่ยนแปลง/ เสริมสร้างทัศนคติ - เพื่อโน้มน้าวใจ/ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม	- กระทรวง สาธารณสุข - กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์